

Antikvariat
Bryggen

128 BIBLIOPHILIA

DNT i kongelig drakt Trykkeriet
PRAHLs sirkusbok på Skálholt
Petter Dass & Dorothe Engelbretsdaughter
Dedikasjoner Norsk medisinhistorie **KRIM**

11

BIBLIOPHILIA

Katalog 129

I katalog 129 er det forsøkt å presentere et tverrsnitt av antikvariatets arbeidsfelt. Antikvariat Bryggen ønsker å fokusere på de unike objektene innen bok- og litteraturhistorien. Det gjøres forsøk på å plassere enkeltobjekter i et historisk perspektiv og å pirre nysgjerrigheten til etablerte og nye samlere. Boksamlerfeltet er særdeles bredt, noe vi håper å kunne illustrere med denne lille listen over bøker fra hyllene i antikvariatet innerst i Skjebergkilen.

God fornøyelse!

Bibliofil hilsen
Fredrik Delås

INNHold

	Side
Den første bok trykt på Skálholt	4-9
Petter Dass	10-21
Dorothe Engelbretsdatter	22-31
Eldre skandinaviske bøker 1500-1700-tall	32-39
Norske dølviser	40-43
Norsk medisinhistorie	44-49
Skandinavisk naturhistorie	50-51
Bokbind	52-55
Jakt & Fiske	56-57
Friluftsliv - DNT	58-60
Illustrerte bøker	61-69
Polar	70-71
Kokebøker	72-73
Norsk krim	74-75
Brev og manuskripter	76-79
Norske førsteutgaver - dedikasjoner	80-81
Norske førsteutgaver - Pepsikyss	82-83

GENERELL REFERANSELITTERATUR FOR DENNE KATALOG:

Ballhausen & Johansen: *Thesaurus Librorum Danicorum 17. århundrede*, København, 1990.

Hjalmar Pettersen: *Bibliotheca Norvegica I-IV*, [Faksimile] København, 1972-74.

Lunge Larsen & Tunold: *Jonas Skougaard. Katalog over hans bibliotek I-IV*, Oslo, 1973.

Schiøtz/Ringstrøm/Delås: *Norske Førsteutgaver*, nettressurs: antikvariat-bryggen.no/norske-forsteutgaver/

[-]: *Bibliotheca Danica I-V*, [Nytgivelse] København, 1961-63.

Antikvariat Bryggen

Bøker for samlere siden 2007

Bryggenveien 42
1747 Skjeberg
T: 930 22 712
M: post@antikvariat-bryggen.no
antikvariat-bryggen.no

The first book printed
at **Skálholt**, the seat
of the Southern see

01 [MARTIN MOLLER]

Paradisar, Ljkell, Edur, Godar Bæner, Gudrækelegar Huxaner, Hi artnæmar Ydranar Uppvakningar, Þijdar þackargiørder og allra handa Truar Ydka ner, med huoriu ein Riett-Truud Man neskia fær upploked Guds Paradis og Naadar Fiesiood: Ur Bookum þeirra Heilægu Lærefedra Augustini, Anselmi, Bern/hardi, Tauleri og fleire anara, med Nockrum Agiætum Psamum og Lofsaungum : Goodum z Gudhræddum Hiørtum til Gagns og goodra Nota.

Skálholt: Hendrick Kruse, 1686. 8vo. [16], 448, [16] pp. Complete. Contemporary blindtooled full leather.

Lacking clasps. First and last 16 [8+8] leaves with some paper loss towards front and lower edges, with some loss of text. Extra woodcut title leaf loose. Else interior in very good condition.

An attractive contemporary binding on the first book printed at Skálholt.

150 000,-

Fiske: Bibliographical Notices I, 18. Hermansson: P. 73.

Incorrect paginations in our copy [exceeding those mentioned by Hermansson]:

Page 17 is paginated 14.

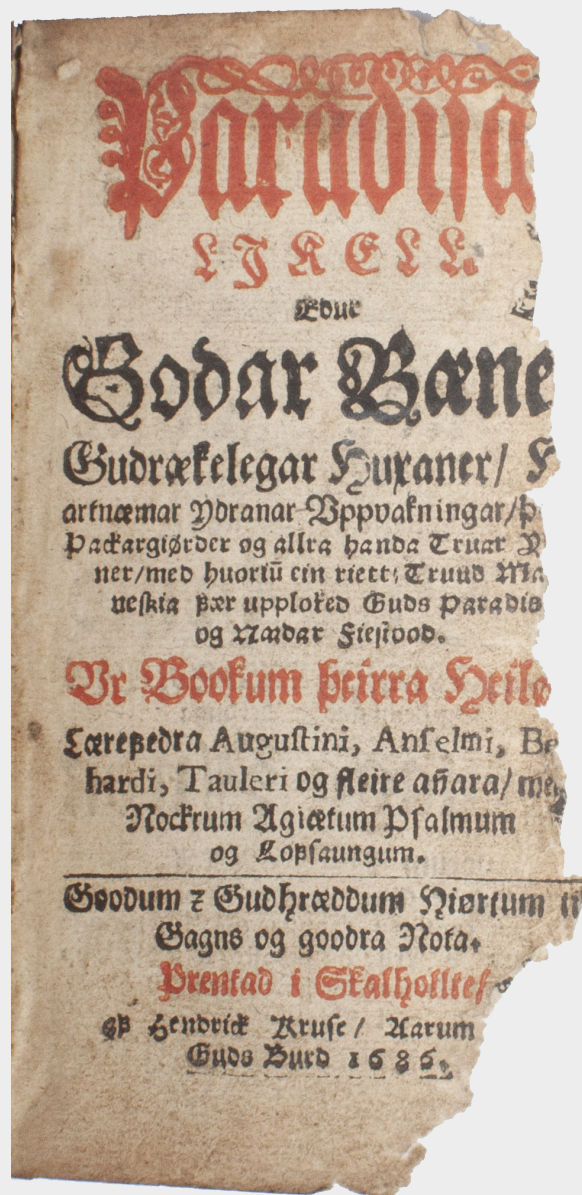
Page 369 is paginated 368 [repetition of page number 368].

Page 384 is paginated 385, following page also paginated 385.

Omission of page 387, correcting mispagination of page 369.

Engraved title

Printed title

Contents: –Engraved title–page, f. 1a; 4 verses from Revelation, 1b; printed title–page, 2a; dedicatory letter, signed by Bishop Þórður Þorláksson, 2b–6a; preface (Lectori Salutem), signed by Bishop Þórður, 6b–7b; eulogistic Latin poem, signed Olaus Ionæ, 8ab; text, pp. 1–383; appendix (Kingosálmur), 385–448; index, ff. 1a–6b; errata, 7a; second eulogistic Latin poem, signed Arneus Theovardus, 7b–8b.

The dedicatory letter is thus dated: – Skrifad j Skálhollte Anno 1686. þan | 27. Aprillis, aa hvørium Deige þesse Book | var endud og nær fullkomenn.

The first piece of Latin verse (f. 8ab), by Olafur Jónsson (1637–1688), at that time rector of the cathedral school at Skálholt, has the following title:

In officinam Typographicam | Industriâ clarissimi & excellentissimi | viri | M. Theodori Thorlacii | Episcopi Schalholtini | vigilantissimi | Schalholti feliciter surgentem; it begins: Qvam dedit ingenio magnus | Gutbergius orbi.

The other Latin adulatory poem, closing the volume, by Arni Þorvarðsson (d. 1702), rector of Þingvellir, is prefaced by this title:

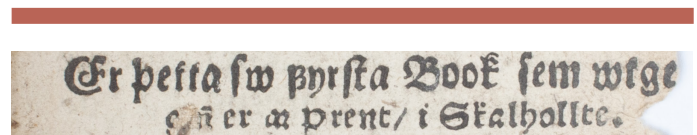
Ad virum admodum reverendum | M. Theodorum Thorla | cium | Episcopum Schalholtinum vigilantissimum, Officinam Typographicam | Schalholtinum | transferentem, | ibidem | qve libros sacros publico Ecclesiæ bono excudi curantem | ode; it commences: – Holenses vidēre typos fautoribus orbos | Cadmi nigellæ filia.

Both these poems are in the Latin letter. On p. 385, following the close of the *‘Paradisar Likell’*, preceded by the page-number and with the catchword *Mor-* at the bottom, is this long sub-title:

Appendix | Morgun Psalmar og Kuølld Psalmar, til | sierhuors Dags i Vikuñe, med siø | Ydranar Psalmu Kongs Davids. | Samansetter a Dansk Twungamal | aff þeim Edla Vel Eruverduga Herra | Thomas Kingo | Biskupe Fions Stigtis Danmørk. | En aff vvort Islendskt Moo-|durmaal miuklega wtsetter aff þeim | Gudhrædda og gaafum giædda | Kennemanne: | S. Stephan Olaffssine | ad Vallanese, Profaste i Mwlla Þijng. | Med føgrum Tonum og listelegum | Melodiis. | – | Psalm. 96. Sijnged Drottne nijan | Loffsaung,

Sijnge Drottne øll Verølden, | Sijngied Drottne og Loffed hans Naffn, | Kungioreddag ffra deige hans Hiaalpræde.

The work which follows this title–page (pp. 385–448) constitutes the original edition of the poet Stefán Ólafsson’s version of the morning and evening hymns of the Danish bishop, T. Kingo (1634–1703); the translation was subsequently reprinted in the Icelandic church hymnbooks of Hólar 1751 and 1772 (see Jón Þorkelsson’s edition of *‘Kvæði eptir Stefán Ólafsson’*, Kaupmannahöfn 1885–86, ii., 314–316).

This is the first book printed and published at Skálholt.

This edition of the work frequently called *‘Forfeðra bænabók’* is of considerable interest in the typographical history of Iceland, it was the first book printed at Skálholt, the seat of the Southern see [district/area]. After the death of the Northern bishop, Gisli Þorláksson, in 1684, his brother, Þórður Þorláksson, bishop of Skálholt, claimed the Hólar press by right of inheritance, although it seems to have been legally the property of the see [district/area] of Hólar. Christian V. was induced to sanction his claim, and for a while the press was established at Skálholt, where it was very active and well directed so long as bishop Þórður lived. That he, as well as the more immediate managers of the printing-house, felt the importance of such an event as the issue of the first work ever printed in the southern provinces, is evident from the general character of the typography, from the specially engraved title-page, from the unusually formal style of the imprint, from the solemn dedication to the Trinity, from the precise date at the end of the dedicatory preface, from the congratulatory Latin odes prefixed and affixed to the work, and from the statement, thrice made, of the circumstances attending the publication.

The following head-lines occur among those preceding the dedicatory letter. [Later in the letter the bishop goes into matter more at length]: “And now, since my gracious lord and hereditary king has permitted and empowered me to bring the printing-office hither to Skálholt, and to make use of it here, therefore it behooves me to see to it that, above all, the establishment become a praise and honor to Almighty God, and that it be of utility and profit to the Christian church and to this my native country; just as my good forefathers and predecessors exhibited towards it great care and diligence, and especially my revered forefather and great-grandfather, Bishop Þorláksson, who first raised this printing-office and set it to work here in the land at Hólar, to the great gain and advantage of many Christian souls; and next, his successor and grandson, my dear father, Bishop Þorlákur Skúlason, who, in his time, mightily improved and renewed it; the praiseworthy example of which blessed men of God was scrupulously followed, during all the period of his life and office, by my beloved brother, Bishop Gísli Þorláksson; wherefore all their good names shall be immortal so long as this land shall be peopled. Now has God directed and ordained that this goodly establishment shall follow in the line of the sainted Guðbrandur, the which may God also grant me to use, and to have used, so that it may be to the praise and glory of his most holy name, and to the profit and benefit of my country! Of all those books which have not

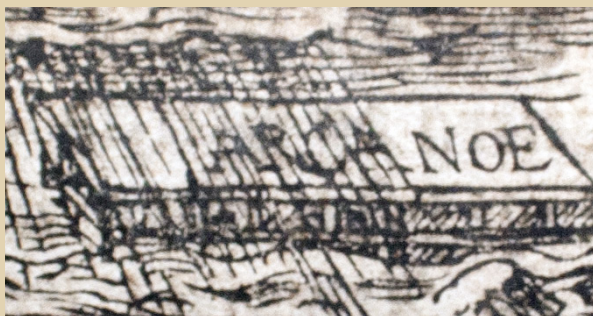
latterly been printed, I thought none more proper to be chosen than the present work, the *Meditationes Sacrorum Patrum*, which Bishop Guðbrandur had printed at Hólar once and again, and perhaps oftener; and my blessed father, Bishop Þorlákur Skúlason once, it being the last book which he caused to be printed at Hólar in 1655. Now, as I see from the preface of my good ancestor, Guðbrandur, that dedicated and inscribed this same book to his countrymen, so will I, following his worthy example, dedicate and offer it (as the first work of the printing-house at Skálholt) to you, my dear countrymen, as a slight token of my service and remembrance.”

Sources:

Willard Fiske: *Bibliographical Notices I. Books printed in Iceland 1578–1844*. A supplement to *The British Museum Catalogue*, 1907.

Halldór Hermansson: *Icelandic books of the 17th Century 1601–1700*, 1922.

Ornament representing the Deluge.

Binding waste used in inner hinges.

BOOK COLLECTING - An incurable passion. On 15th October 1949 the Icelandic newspaper *Alþýðublaðið* presented an interview with the great Icelandic book collector Gunnar Hall. Touching upon the subject of Skálholt-prints, he explains these are the most rare of all Icelandic books, and the hardest to come across for collectors. Hall speculates that the reason might be due to the frequent fires to which Skálholt had been exposed. He then presents to the journalist a copy of Martin Möller's *"Paradisar, Ljkell, Edur, Godar Bæner [...]"*, the first book printed at Skálholt. He explains that he acquired it some time back from Sweden. The Swedish owner had written on the first blank page: "Det äldsta tryck från Skallholt, rariss!" [Transl: The first book printed at Skálholt, rare!]. Having studied the auction catalogue over the collection of the great Swedish book collector Per Hierta [Björck & Börjesson, 1932], we can conclude that Hall had acquired Hierta's copy, with his notes, in a later binding by Gustaf Hedberg. According to the auction catalogue this copy was not complete, lacking several leaves.

Petter Dass [1647-1707] er på sett og vis en noe gåtefull skikkelse i norsk litteratur. Vi vet ikke helt sikkert hvordan han så ut (et portrett i Melhus kirke antas å vise dikterpresten, men noe egentlig bevis foreligger ikke).

Av alt han skrev er det trolig ikke annet enn en 8 siders vise som ble trykt i hans levetid [Den Nordske Dale-Viise, 1683].

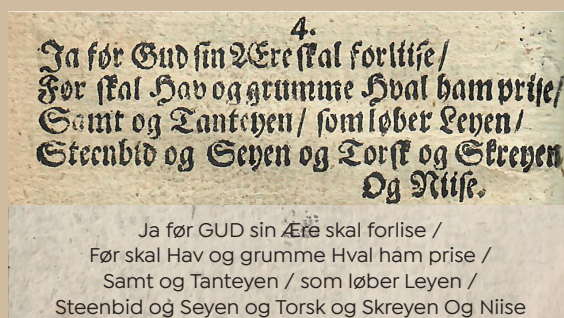
Men Herr Petters livsløp er godt nok kjent. Han ble født i Alstahaug prestegjeld der faren Peter Dundass – skotsk flyktning, borger av Bergen og senere handelsmann – drev sin virksomhet på Nord-Herøy. Faren døde da Petter var 7 år gammel, og gutten ble bortsatt til slektninger som kunne ta seg av ham. I 1660 fikk han reise til Bergen, der han gikk på latinskolen. Senere studerte han i København i to år, vendte tilbake til Helgeland som huslærer, ble etter hvert kapellan med dårlig lønn og mye slit, og 42 år gammel ble han ordinert til sogneprest i Alstahaug, et av de rikeste kallene i Nord-Norge. Hans opprinnelige kjempekrefter var det på den tiden ikke så mye igjen av, han var sterkt plaget av sykdom, og han døde 60 år gammel etter at sønnen Anders de siste årene hadde overtatt som sogneprest.

Petter Dass var en flittig skribent, og selv om leilighetsdikt, salmer, klagesanger og forskjellige viser etter all sannsynlighet aldri ble trykt, levde de sitt eget liv blant både verdslige og geistlige. Herr Petter nøt stor anerkjennelse i sin samtid,

og etter hans død utkom en rekke av hans bøker i bokform. Mot slutten av 1700-tallet virker det imidlertid som om han ble mer eller mindre glemt, og det var Welhaven som i 1856 trakk ham fram igjen og hevet ham til den posisjon han har i dag. Men Petter Dass var en virkelig folkets dikter, og nordnorske fiskere mintes ham i langt over 100 år etter hans død ved å sy inn en svart lapp i seilet.

Schiøtz/Ringstrøm/Delås: Fra introduksjonsteksten i "Norske Førsteutgaver", nettressurs.

Mange mener at Katekismesangene, ved siden av Nordlands Trompet, står som det ypperste Petter Dass skrev. Sannsynligvis ble verket påbegynt på 1680-tallet. Det eldste bevarte håndskrift er datert 1698, samme år som Nidaros-biskopen godkjente og anbefalte verket for trykking. Boken ble dog ikke utgitt på trykk før i 1715. Les mer om dette på følgende sider. Blant sangene finner vi Dass' mesterverk "Herre Gud, ditt dyre navn og ære", skrevet til annen Fadervårs annen bønn under den opprinnelige tittelen "Den Anden Sang. Helligt vorde dit Navn."

Katekismesangene: *D. Mort: Luthers Lille Catechismus, Forfatted I beqvemme Sange, under føyelige Melodier*, ble første gang trykt i København i 1715. Deretter fulgte ytterligere to utgaver før sangene for første gang ble trykt i Norge, nærmere bestemt i Bergen.

De 3 første utgaver trykt i Danmark:

Lynov-utgaven, Kjøbenhavn, 1715.

Bockenhoffer-utgaven, Kjøbenhavn, 1720.

Jacobsen Brun-utgaven, Kjøbenhavn, 1721. [Flere steder omtalt som Christiania].

Friderich Jacobsen Brun var privilegert bokhandler og bokbinder i Christiania. Det fremkommer ikke hvem som har stått for trykk av Jacobsen Brun-utgaven, men på tittelbladet er trykket oppgitt til "Kjøbenhavn". Videre opplyses sammesteds "Til Trycken befordret af Friderich Jacobsen Bruun, privilegerede Booghandler og Boogbinder i Christiania; Og findes hos hannem tilkiøbs der samstedts".

To bibliofiler på auksjon og en tredje på reise på Helgeland

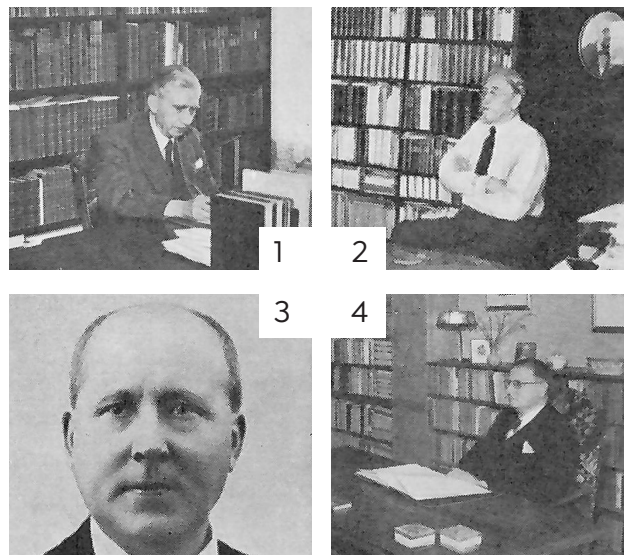
Det å samle bøker av Petter Dass er en stor og spennende utfordring. De tidlige utgavene dukker særdeles sjelden opp, og når de først gjør det er de ofte slitte og med mangler. Det lurar dog fortsatt muligheter for unike funn.

Jacobsen Brun-utgaven var fullstendig ukjent inntil den dukket opp på en auksjon i Oslo i 1925. Bibliofilklubbens Olav Myre omtalte eksemplaret i sin bokkronikk i Aftenposten som **"et av den norske litteraturs sjeldneste og værdifuldeste tryk"**. Han hadde dog ikke sett eksemplaret selv, og gikk ut fra at det var snakk om et udatert Bergens-trykk [ca. 1721-1722], som inntil 1922 også hadde vært helt ukjent, da det ble "oppdaget" av Bibliofilklubbens Torleiv Hannaas. Han kom over et samlebind under en reise i Nesna på Helgeland, Petter Dass' eget prestegjeld. Samlebindet inneholdt 4 trykk av Peter Povelsen Nørvig, Bergens første boktrykker [kongelig privilegium 21.februar 1721]. Nørvig hadde en noe broket fortid som boktrykker i København. Han hadde overskredet flere trykkerettigheter, og skal ikke ha vært vond å be da han ble forespurt å etablere trykkerivirksomhet i Bergen.

Medbundet i samlebindet Hannaas kom over var udaterte utgaver av Thomas Kingo og Petter Dass, begge trykt av Nørvig i København. Ingen av disse utgavene var da registrert i Bibliotheca Norvegica* eller Danica. Katekismesangene i samlebindet hadde oppgitt trykket i Bergen. Da sats og komposisjon i disse trykkene er identisk, trekker Hannaas den slutning at København-utgavene har fulgt med på Nørvigs flyttelass, og Bergens-trykket er trykt kort tid etter ankomst Bergen, altså 1721. Hannaas er videre av den bestemte oppfatning at dette samtidige bindet var et samlebind utgitt av Nørvig.

Tilbake til eksemplaret ved auksjonen; Olav Myre var, som nevnt ovenfor, ikke til stede ved selve auksjonen. Det var derimot Arthur Thuesen, et annet av de virkelig aktive medlemmer av Bibliofilklubben. Det var sogar han som kjøpte eksemplaret Olav Myre omtalte i sin bokkronikk. Han kunne derfor opplyse Myre om at det ikke var snakk om et Bergens-trykk, men et inntil da fullstendig ukjent

København-trykk, datert 1721. Det eksemplaret var opphavet til det som i dag omtales som Jacobsen Brun-utgaven. Det er nok en sannsynlighet for at det er Thuesens eksemplar som ettervert fant veien til med-medlem i Bibliofilklubben, Jonas Skougaards samling.

1. Arthur Thuesen [1882-1974].
Innbyder og medstifter av Bibliofilklubben.
Æresmedlem 1971.
2. Olav Myre [1878-1954].
Medstifter av Bibliofilklubben.
3. Torleiv Hannaas [1874-1929].
Innvotert i Bibliofilklubben på stiftelsesdagen 1922.
4. Jonas Skougaard [1896-1968].
Innvotert i Bibliofilklubben 1943.

*Hjalmar Petersen tok med Bergenstrykket i siste bind av Bibliotheca Norvegica [1924] under oppføring 7486. Pettersen skriver her: "Maa være trykt av Nørvig strax efter hans ankomst til Bergen, ca. 1721".

Bergensutgavene

Nørvigs utgaver av Katekismesangene mangler opplysning om utgivelsesår, men vi kan gå ut fra at den første kom kort tid etter at han hadde etablert seg i Bergen. Jonas Skougaard (Kataog over hans bibliotek, side 58–59) mente å kunne identifisere 7 forskjellige Bergens-trykk. På grunnlag av en sammenlignende bibliografisk analyse av bevarte eksemplarer og fragmenter lar det seg gjøre å skille mellom de syv utgavene satt og trykt av Nørvig. Disse gjøres rede for i Haarbergs historisk-kritiske utgave av Katekismesangene [2013] på sidene 108–111. I omfang og komposisjon er utgavene like, men det foreligger avvik i detaljer som for eksempel arksignaturer, nummerutforming i sangene, fotnotevarianter og pagineringsfeil. Fragmenter lar seg dog vanskelig identifisere; Nørvig kan ha hatt ferdig trykte ark liggende, kombinert dem med nye og solgt utgaver satt sammen av disse. Skougaard opererer i sine notater med årstallet 1721 for utgivelse. Dette stemmer nok for den første utgave, men de påfølgende opptrykk utkom nok med varierende mellomrom i de påfølgende år. Nørvigs trykkevirksomhet strekker seg fra etableringen i 1721 frem til hans død i 1741.

Nørvig-variantene

Nedenfor presenteres de 3 første av de 7 variantene, da disse er relevante for de følgende katalognummer.

TITTELBLADET: Identisk på de 7 utgavene:

a & w./ D. Morten Luthers/ lille/ Catechis-/ mus,/ Forfattet/ I/ Bequemme Sange,/ under/ føyelige Melodier/ af/ Peder Dass. / Bergen / Tryckt og tilkiøbs udi Kongl. Majsts. Pri-/vilegerede Bogtryckerie.

SIDETALL: Identisk på de 7 utgavene: 341, [11] sider.

Nørvig1:

Trykkfeil i pagina: 120>102, 153>158, 330>320

Nørvig2:

Trykkfeil i pagina: Ingen registrering i Haarberg.

Nørvig3:

Trykkfeil i pagina: 57>67, 130>122, 330>320

Forekomst

Bergensutgaven av Katekismesangene er særdeles sjelden. Ved gjennomgang av samtlige norske auksjons- og salgskataloger, finner vi 8 eksemplarer omsatt i perioden 1931–1996. Detaljer rundt registrering kan variere noe, og det kan være at samme eksemplar er omsatt flere ganger i dette anslaget. Ingen omsatte eksemplarer henviser til Nørvig-variantene, og det forekommer feilaktige oppføringer med “K” i stedet for “C” i Catechismus. Takk til Torfinn Jåsund med hjelp rundt denne historikken.

Kilder:

Torleiv Hannaas: *Det eldste bergenske bok-prentet*. Norsk Boktryk Kalender, 1924, side 33–38.

Jon Haarberg: *Petter Dass. Katekismesanger. Historisk-kritisk utgave*.

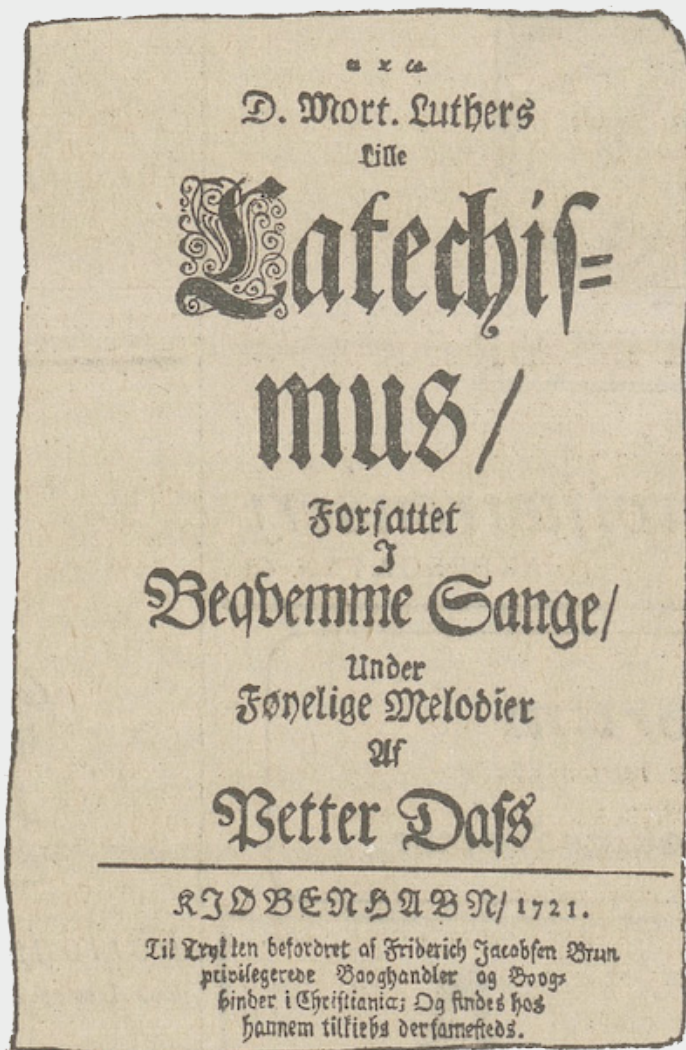
Det norske språk- og litteraturselskap i samarbeid med Nasjonalbiblioteket. Oslo, 2013. bokselskap.no

Jonas Skougaard: *Katalog over hans bibliotek*.

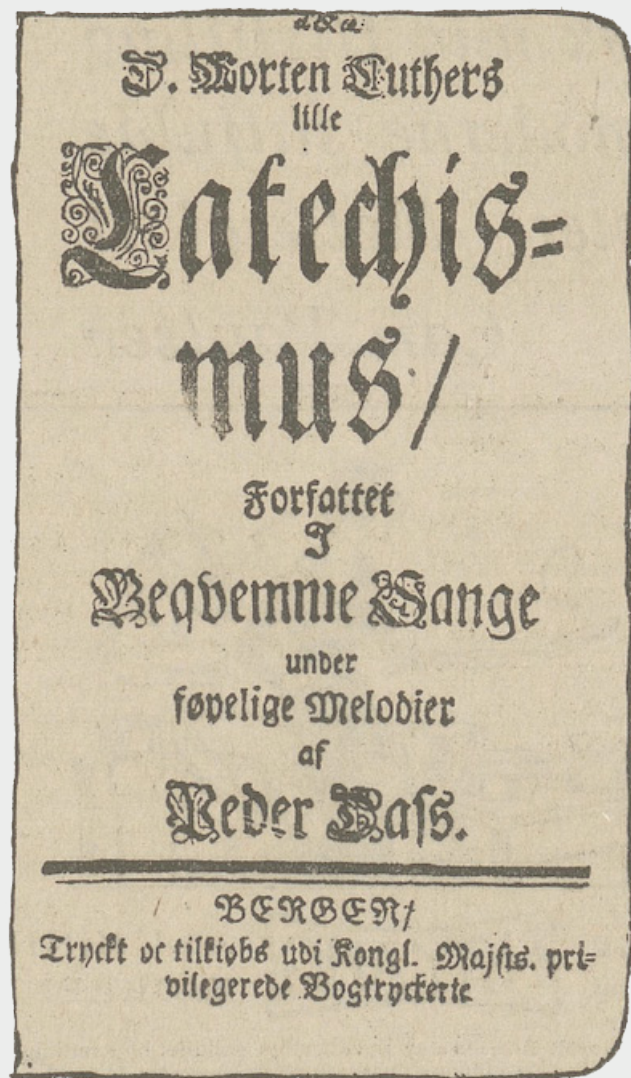
Asbjørn Lunge Larsen & Solveig Tunold. Bind I, 1973.

Arthur Thuesen: *Et hittil ukjent tryk av Petter Dass*.

Særtrykk av Morgenbladet 7. november 1925.

Jacobsen Brun-utgaven

Nørvig 1-7

Petter Dass

Katekismesangene

Nørvig 1

Det første boktrykk fra Bergen I

02 D. Morten Luthers lille Catechismus / Forfattet i Beqvemme Sange under føyelige Melodier af Peder Dass.

Bergen: Tryckt og tilkiøbs udi Kongl. Majsts. Prviligerede Bogtryckerie, uten år [antagelig 1721-22]. 8vo. Pag. 17-341, [9]. Et komplett eksemplar skal gå 341, [11] sider. 2 sider reparert med håndskrift.

Samtidig halvskinnbind, med papir over tredekler. Ilagt kassett.
Se side 16 for ytterligere informasjon om eksemplaret.

PROVENIENS: Jonas Skougaard [1896-1968], med hans notater.
Bibliotheca Norvegica IV, 7486.

45 000,-

Skougaard oppgir i sine notater at dette er 1. trykk [Nørvig]. Dette stemmer med pagineringsfeil oppgitt i Haarberg. Eksemplaret er oppført som nummer 4 ovenfra, side 59, i Skougaard bind I.

Trykkfeil i pagina:

63 er skjevt satt
120>102
153>158
330>320

Avvikende vignett i registeret, sammenlignet med etterfølgende eksemplar, nummer 03. Videre er det avvikende markering av fotnote på side 133. 02 er markert med stjerne og 03 med kors.

PROVENIENS:

- Rasmus Hansen Lund [1728-1806] & Anne Olsdatter Lund [1747-1826], Sogn og Fjordane, Davik prestegjeld.
- O. S. Hansen, Davik Præsteg. d. 25 Aug, 1884. (Sannsynligvis Ole Stuevold Hansen [1834-1919], sogneprest i Davik 1882-92).
- Navnetrekk: Ole Rasmussen Hauge, uten datering.

NOTE: Dikterpresten Claus Frimann [1746-1829], ofte kalt "Vestlandets Petter Dass", var sogneprest i Davik 1781-1822.

Registervignett side [344].

(*) See Anmærningen bag efter Psalmen.

Fotnote side 133, markert med STJERNE.

Trang og Hjerter-Stød
Piner vore Siæle
Til den Hæge Død.

6.

Strid er her udbortis
Og end vort Frygt/
Fryd og Fred forkortis/
Alting er forryckt;
Folket er bange/
Hjertet i dem slaar/
Ligsom en Fange/
Der paa Livet gaar.
Sindene Skieppe fyldis/
Straffen fort forkyldis/
Paa en Plage gaar/
Huden stræven slaar
vor Dør tilrede
Dandter fort og slaar.

7.

Sligt og andet meere
Har vor Synd forvoldt/
Hvorfor vi med flere
Burde være soldt
Hen til evig Fængsel
I den mørke Afgrund/
Hvor der vandter Trangsel
uden ald Miskund;
Men O Naadens Fader!
Du dog ey tillader

At din arme Brud
Skal forjagis ud/
Naar hun dig omfavner
Du trofaste Gud!

8.

Har vi forvildet
Vandret hidindtil?
Og vor Tid forspildet/
Vi det angre vil;
Ja/ vi nu vil knæle
for din Throne ned/
O lad vore Siæle
Saa Barmhertighed!
Lanc paa Faders Hjerter
Lanc oppaa den Smerte/
Sogn din Son udsted/
Der hand Livet led/
Lanc/ hand har betalet
for os med sit Blod.

9.

Skulle Verden raade
Og slaa ned i Grund/
Hvor var da din Naade?
Hvor var ald Miskund?
Hvad kænd du vel giøre
Med foragtet Dynd?
Naaden er jo større
End ald Verdens Synd?

Petter Dass

Katekismesangene

Nørvig 2/3

Det første boktrykk fra Bergen II

03 D. Morten Luthers lille Catechismus / Forfattet i Beqvemme Sange under føyelige Melodier af Peder Dass.

Bergen: Tryckt og tilkiøbs udi Kongl. Majsts. Prviligerede Bogtryckerie, uten år [antagelig 1721-22]. 8vo. 34l, [11] sider.

Interessant norsk bind: Skinnryggbind med tredekler [fordekket delt i to], trukket i beskyttelsesbind av mykt fårelær med klaff som omslutter boken. Ilagt kassett. Se side 20 for ytterligere informasjon om eksemplaret.

PROVENIENS: Jonas Skougaard [1896-1968], med hans notater.
Bibliotheca Norvegica IV, 7486.

65 000,-

a & u.
N. Morten Luthers
lille

**Catechis=
mus /**

Forfatter
J

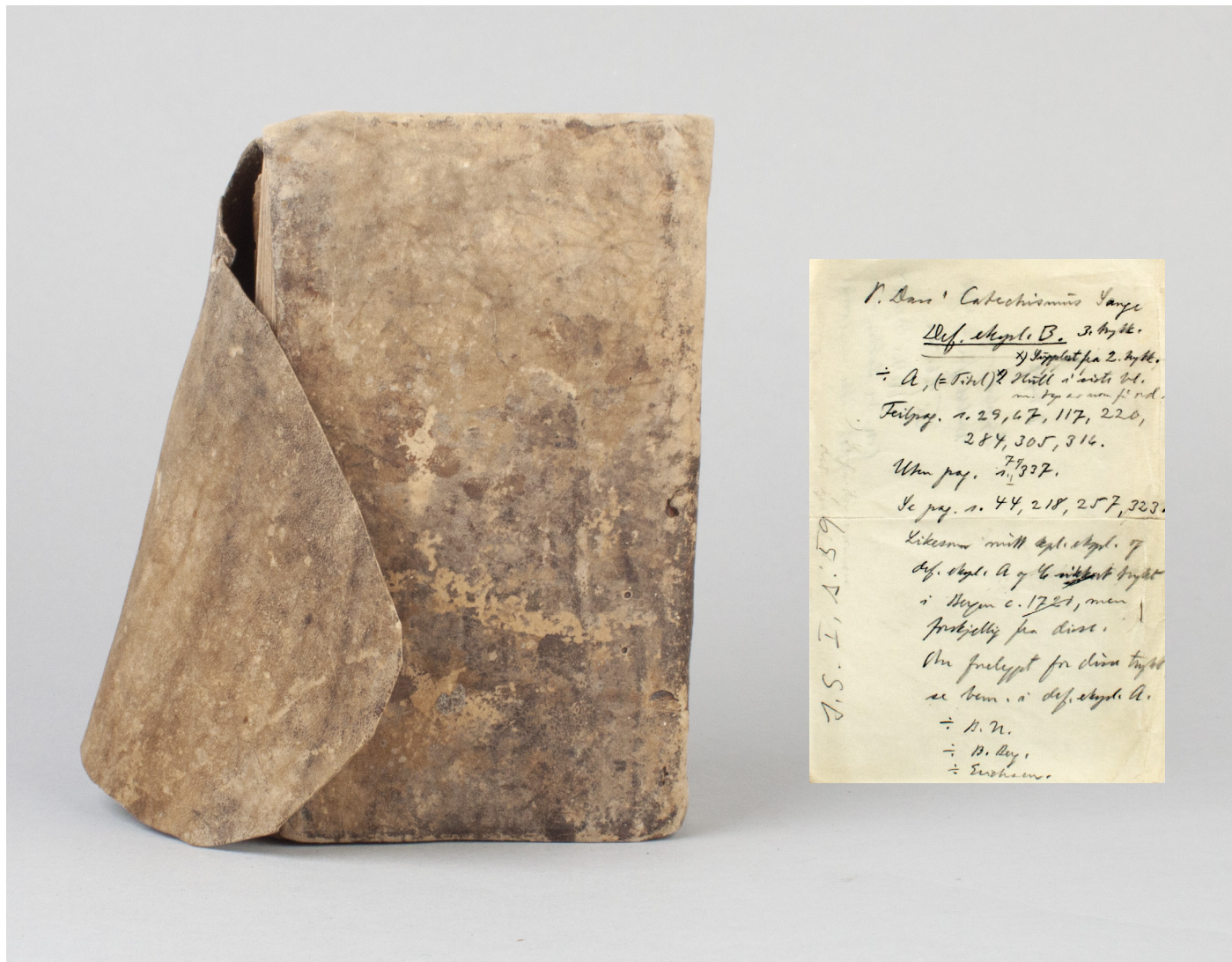
Beqvemme Sange

under
føvelige Melodier
af

Heder Bass.

B E N B E N /

Tryckt og tilkiøbs udi Kongl. Majste. pri-
vilegerede Bogtryckerie.

Jonas Skougaard oppgir i sine notater at dette er 3. trykk [Nørvig3], supplert med tittelblad fra 2. trykk [Nørvig2]. Tittelbladene på Nørvig-utgavene er nær umulig å skille, men det er åpenbart at tittelbladet kommer fra et annet eksemplar. Skougaard hadde mye løs materie knyttet til Petter Dass, og det kan være at tittelbladet er tatt fra et ukomplett eksemplar av Nørvig2, og at det er derfor han kan være sikker på at tittelbladet stammer fra denne utgaven.

Videre er trykkfeilene i pagineringen ikke identiske med Nørvig3 eller noen av de øvrige 6 utgaver. Det er dog ikke oppgitt pagineringsfeil for Nørvig2, noe som kan peke mot at materien kanskje allikevel kan være fra nettopp denne?

Dette eksemplar fremkommer ved første øyekast ikke av oversikten i Skougaard-katalogen, men det er en sannsynlighet for at det kan være nummer 2 ovenfra, side 59. Det er da i så fall feilaktig registrert som samtidig helpergament.

Eksemplaret ble ikke presentert ved de 4 Skougaard-auksjonene [1969-71] eller i noen av de påfølgende 8 salgskatalogene fra Lunge Larsen [1972-1973]. Det er dog en kjent sak at det gjensto en mengde bøker fra Skougaards samling som ikke var en del av ovenstående salgsaktiviteter. Herværende eksemplar dukker opp i Lunge Larsens salgskatalog nummer 59: "Et utvalg eftersøkte verker og enkeltbøker", 1975. Boken er her viet stor plass og med egen overskrift. Det er dog merkelig at Skougaard-proveniensen her ikke oppgis av Lunge Larsen.

N. Dass' Catechismus Lange
Def. ekpl. B. 3. trykk.
 4. Supplet fra 2. trykk.
 ÷ A, (= F. 111) 2. trykk i første del.
 Teilg. s. 29, 67, 117, 220,
 284, 305, 316.
 Uten pag. 7⁵ 327.
 3e pag. s. 44, 218, 257, 323.
 Laksen mitt ekpl. ekpl. 7
 def. ekpl. A og 6. trykket trykt
 i Høyen c. 1724, men
 forskyldt fra disse.
 Uten forlygt for disse trykt
 se bem. i def. ekpl. A.
 ÷ H. N.
 ÷ B. Høy.
 ÷ Sørensen.

Trykkfeil i pagina:

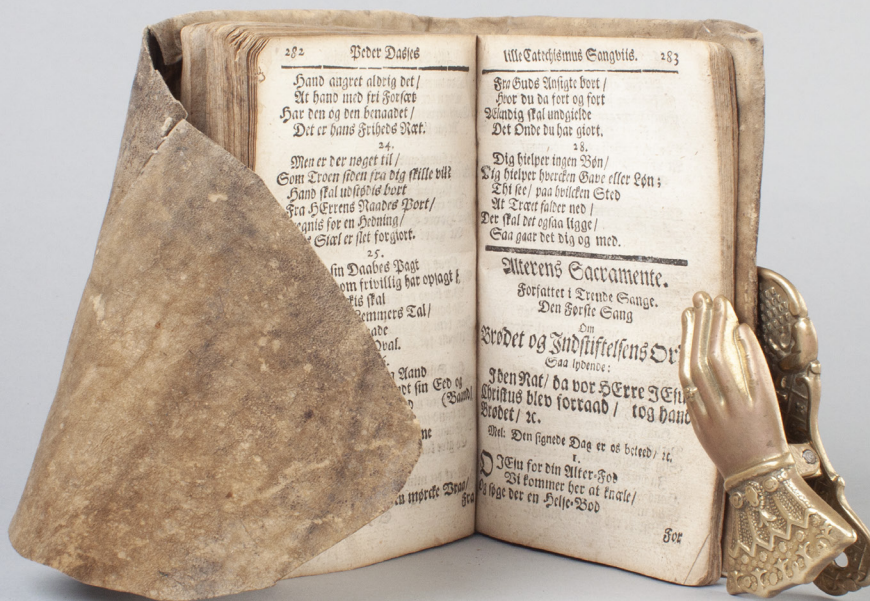
29>19
 Mellomrom side 44 [4 4]
 67>57
 117>115
 218 er skjevt satt
 284>286
 303>503
 316>306
 323 er skjevt satt
 337 er upaginert

Registervignett side [344].

(†) See Anmærkningen bag efter Psalmen.

Fotnote side 133, markert med KORS

Dorothe Engelbretsdaughter

[1634-1716].

Barokkdiktningen i tvillingrikene Danmark /Norge hadde flust av klagende, gråtende og sukkende poeter; de hadde stormer, ildebrander, forlis og forbrytelser å besvære seg over. Vi kjenner knapt navnene på de fleste av dem, og i dag virker produktene deres både banale og lite formfullendte. Det meste er det jo også rent innholdsmessig vanskelig å interessere seg for. Men en eneste, delvis fordi hun var noe så sjeldent som en kvinnelig dikter – og i følge Kristian Elster d.y. nettopp fordi hun var den mest tårevåte av dem alle – har fortsatt en viss plass i litteraturhistorien. Elster skriver: *"Ufattelig for oss er denne dames berømmelse, Kingo og Petter Dass hyldet henne, hun blev regnet med blant de store salmediktere, og hennes samlinger [...] var overmåde populære. Fire av hennes salmer er opptatt i Landstads salmebok"*. Ludvig Holberg hørte med til beundrerskaren, i hans Bergensbeskrivelse heter det at *"Bergen har hatt det å berømme seg av som ingen dansk og ingen norsk by kan vise, nemlig at den har produsert den største poetinne som de nordiske riker har hatt, nemlig den kjente Dorothea Engelbrekt Dotter"*.

Dorothe (eller fire andre varianter) Engelbretsdaughter (eller fem andre varianter) ble født i Bergen, bodde i slutten av tenårene tre år i København og ble 18 år gammel gift

med presten Ambrosius Hardenbeck i Bergen, der hun levde resten av sitt liv. Med presten fikk hun ni barn, og hun overlevde dem alle. Holberg kunne fra sin barndom huske henne som et spesielt innslag i bybildet på grunn av hennes spektakulære frisyre.

Det var etter dagens begreper ikke stor poesi Dorothe skrev, men den var "inderlig", og hun var altså uhyre populær både i Norge og Danmark. Bøkene kom igjen og igjen i nær sagt uendeligheter av opplag både på 1600- og 1700-tallet. Når vi synes hun har en selvsagt plass i vår oversikt, er det mest på grunn av den bibliofile interessen. Tross de mange – og sannsynligvis ikke bare ganske små – opplagene bøkene kom i, er det svært sjelden noen kommer på markedet.

Originalutgaven av *"Siælens Sang-Offet"*, trykt av Michel Thommesøn i Christiania i 1678 – er totalt forsvunnet, det samme er piratutgaven (annenutgaven med Thommesøn som utgiver), mens den legitime annenutgaven fra 1681 så vidt vi vet kjennes i bare tre eksemplarer. Her gjelder det å ha samlerøynene med seg!

Schiøtz/Ringstrøm/Delås: Fra introduksjonsteksten i *"Norske Førsteutgaver"*, nettressurs.

Siælens Sang-Offet: Den første utgave ble trykt av Michel Thommesøn i Christiania [1678]. Dette var den første bok av en norskfødt forfatter som ble trykt i Norge. Boken er i dag totalt tapt, ingen kjente eksemplarer eksisterer. Kort tid etter utkom et avtrykk av 1678-utgaven. Dette skal ha vært et uautorisert trykk, en piratutgave, med Michel Thommesøn oppgitt som trykker på tittelbladet. Noe eksemplar av denne bok kjennes heller ikke, men at den har eksistert har utgangspunkt i en avskrift ved UB i Oslo [ms. nr. 1353].

Rundt 1680 besørget den danske bokhandler og boktrykker Christian Cassuben [ukjent fødselsår-1693] en utgave uten Engelbretsdaughters samtykke. Da de to første utgavene av boken ikke kjennes i dag, er Cassubens pirattrykk den første oppnåelige utgave av *"Siælens Sang-Offet"*. Cassuben-trykket regnes som 3. trykk, og det andre pirattrykk. Dette utkom i tre omganger [ca. 1680-81], delvis samtidig med at Engelbretsdaughter klargjorde og ferdigstilte den andre legitime utgaven [4. trykk, Geersøn, 1681].

Nedenfor kategoriseres Cassubens pirattrykk i 3 varianter, følgende trykkeprosessen:

Nummereringen henviser til de 5 kjente eksisterende eksemplarer anført i Kristen Valkners "Samlede Skrifter".

Cassuben1: Uten tillegg etter de opprinnelige registersidene. [1: Karen Brahes Bibliotek i Odense. 2: Jonas Skougaard].

Cassuben2: Utvidet med et supplement og tilleggstittelblad + nytt register. [3: Det Kongelige Bibliotek i København.]

Cassuben3: Øket og noe annerledes ordnet. [4: Nasjonalbiblioteket. 5: Jonas Skougaard (Ukomplett).]

Litt om trykkeprosessen av Cassuben-utgavene [1680–81]

Trykkeprosessen av Cassuben-utgavene er noe kaotisk, og bærer preg av hastverk. Dorothe Engelbretsdatter arbeidet samtidig med en legitim 2. utgave [4. utg. Geersøn, 1681], og tok i sitt forord til motmæle og advarer mot den anonyme trykkers usle bok [sannsynligvis Cassuben1]. I sitt supplement [Cassuben2], polemiserer Christian Cassuben mot Engelbretsdatters angrep.

I et eksemplar av den legitime 2. utgave, som i følge Valkner tilhører Bergens Museum, har Engelbretsdatter flettet inn noen linjer hvor hun advarer mot Cassubens 2. trykk [Cassuben2] og nevner ham ved navn.

Det kan være vanskelig å definere de ulike utgavene, spesielt med tanke på de få eksisterende eksemplarer, og at det også forekommer noe avvik i rekkefølgen de er bundet.

Thesaurus oppgir følgende paginering for boken: [32], 268, [6] sider.

Nasjonalbibliotekets eksemplar har følgende paginering: [28], 268, [6] sider.

Årsaken til avviket i den innledende pagineringen er at NBs eksemplar har det senere trykte tilleggstittelbladet + 3 upaginerte sider bundet etter innholdsfortegnelsen på side 247, og før den påløpende pagineringen for tillegget. Thesaurus oppgir tilleggs-tittelbladet + 3 upaginerte sider som medbundet på sidene [29–32].

Både NBs eksemplar, og 04 i denne katalog har høyst sannsynlig det korrekte antall upaginerte sider før første paginerte side. Dette kan begrunnes med at kustoden [første stavelse fra påfølgende side anbrakt nederst på siden under teksten] på side [28] stemmer overens med første ord på første paginerte side.

De siste sider, 250–268, [6], i NB og Thesaurus, inneholder et tillegg på 6 sanger til de første 36 sangene. Det andre (nye) tittelbladet, bundet før første sang i Thesaurus og etter register hos NB, opplyser at boken inneholder 42 sanger, (mot det opprinnelige og fremre hovedtittelbladet som

oppgir 36). Dette etterfølges av en ny innholdsfortegnelse, alfabetisk, over både de 6 tilleggssangene samt de første og opprinnelige 36 sanger. Det opprinnelige registeret for de første 36 sangene, også medbundet, er ført kronologisk. Dette bekrefter at Cassubens piratutgave først utkom med kun 36 sanger, hvorpå det på et senere tidspunkt ble utgitt et tillegg på 6 sanger + nytt tittelblad og innholdsfortegnelse.

Dette beskrives av Valkner i en artikkel skrevet for *"Nordisk Tidskrift för Bok och Biblioteksvesen"*, 1936. Cassubens bedriftsmessige hastverk, for å tjene penger på boken, har ført til at han har supplert sider uten hensyn til paginering, latt vær å endre tittelbladet fra 36 til 42 sanger, og setter da heller inn et nytt (som vi har sett har dette blitt medbundet på ulike plasser i boken, men fortsatt er det opprinnelige tittelblad bevart), han unnlater å endre registeret, men legger heller til et nytt hvor han implementerer de allerede trykte sangene.

Antikvariatets eksemplar [Nr. 04] er identisk med NBs eksemplar, også hva gjelder pagineringsfeil. Antikvariatets eksemplar avsluttes dog med side 247, etter innholdsfortegnelsen for de 36 sangene, med en avsluttende vignett. Bokblokken er løs fra bindet, men dettes tykkelse tilsier at de siste sider med nytt tittelblad Cassuben 2 og 3] aldri har vært medbundet dette eksemplar. Tittelkobberet mangler. Dette foreligger dog ei heller på noen av de eksisterende eksemplarer. Det kjennes kun en kopi av tittelkobberet ved det Kongelige Bibliotek i København, noen proveniens for denne kopi kjennes dog ikke.

Kilder:

Kristen Valkner: *Dorothe Engelbretsdatter. Samlede skrifter*. Oslo: Aschehoug, 1955/56, [2. Opplag 1999].

Kristen Valkner: *En eldre utgave av D. Engelbretsdatters sanger?* Nordisk Tidskrift för Bok och Biblioteksvesen, 1936, I, side 109–115.

Jonas Skougaard: *Katalog over hans bibliotek*. Asbjørn Lunge Larsen & Solveig Tunold. Bind I, 1973.

Forekomst

Engelbretsdatters bøker er godt lest og fremstår ofte med defekter og mangler. Basert på dette kreves ofte et stort arbeid for å definere en del eksemplarer, noe som har medført mange usikre registreringer opp gjennom årene. Vi finner ingen av Cassuben-trykkene registrert omsatt i norske auksjons- eller salgskataloger. Av 1685-utgaven finner vi kun 1 eksemplar omsatt i Norge [Lunge Larsen, Katalog 59, 1975 (2 800,-)]. Samme eksemplar ble omsatt ved Cappelens Auksjon 36, 2002 (36 000,-)]. Eksemplaret er bundet med Taare-Offet [1686], men en del blad mangler, og notebilaget er ikke medbundet. Takk til Torfinn Jåsund med hjelp rundt denne historikken.

Dorothe Engelbretsdatter

Siælens Sang-Offer

Cassubenl

Første eksisterende utgave – eneste kjente eksemplar i privat eie

04 Siælens Sang-Offer Indeholdende Gudelige Sange paa de Fornemste Fester / tillige med andre sær Himmelske Sange / saa og om Syndernis Forladelse / og Fortrøstning paa Guds Naade / Mod Fortuilelse og Utaalmodighed / Verdens Omskiftelse og de Fortrædeligis Tunger: Trøst mod Døden og Dommen / og glæden for de Udvalde efter dennem begge: Aften- og Morgen-Sange i Talled 36 / Item Morgen- og Aften Sucke Enfoldelig ved Guds Naade sammensat af den Der Er Dig Høye Himmel-Gud / som sin Siælis Brudgom al Ære og Tieniste skyldig.

[Kjøbenhavn]: Tryckt hos hos Sl. Corfitz Lufftes Kongl. M. oc Universit. Bogtr. Effterleffverske. Oc findis til Kiøbs hos Hans Kongl. Mayest. Privilegered Boghandler udi Danmarck oc Norge Christian Cassuben [ca. 1680]. 8vo. [28], 1-32, 35-247 sider. Mangler side 33/34.

Samtidig helskinnbind. Bokblokken løs fra bindet. Ilagt kassett.

Se side 26 for ytterligere informasjon om eksemplaret.

PROVENIENS: Jonas Skougaard [1896-1968], med hans notater.

Bibliotheca Norvegica III, 2226, se for øvrig side 23 vedrørende avvik i paginering. Bibliotheca Danica I, spalte 346.

Thesaurus, side 12: "Alle udgaver, selv de sene, er meget sjældne".

125 000,-

Stælens Sang = Offe

Indeholdende

**Gudelige Sange paa de Forn
Fester / tillige med andre sær Himn
ste Sange / saa og om Syndernis Forl
delse / og Fortroening paa
Guds Naade /**

Mod

**Fortuilelse og Utaalmodighed / Der den
Ristelse og de Fortrædeligis Tunge: Trø
Døden og Dommen / og glæden for de Døde
efter dem begge**

Aften- og Morgen- Sange

(Tallet 36)

Item

**Morgen- og Aften Sucke
Enfoldelig ved Guds Naade sammensat**

Af den

Der Er Dig

**Høye Himmel-Gud / som sin Stæls
al Vre og Tienste skyldig.**

Kjøbenhavn / Tryckt hos St. Corfis Lufft
og Universit. Bogtr. Efterfølgende
De findes til Kjøbs hos Hans Kongl. M
red Boghandler udi Danmark og V
Christian Cassubaen.

Dette eksemplar er oppført som nummer 2 nedenfra, side 56, i Skougaard-katalogen. Her oppgis det at eksemplaret er vedlagt tittelbladet i faksimile. Dette er dog på mystisk vis supplert med det originale tittelbladet [identisk det samme] som Skougaard fikk fremstilt en faksimile av. Vedlagt dette tittelblad er de påfølgende 14 sider fra et annet særdeles ukomplett eksemplar. Kan det være at eksemplaret var så ukomplett at Lunge Larsen og Tunold unnlot å registrere det i oversikten over Skougaards bøker, og at Skougaard lagde en faksimile for å komplettere boken og for å unngå å ikke "slakte" sitt ukomplette eksemplar?

Bortsett fra det alltid fraværende tittelkobber, som mangler ved alle kjente eksemplarer, og den manglende side 33/34, er dette et komplett eksemplar av Cassubens første piratutgave [Cassuben1], slik det forelå før tilføyselsen av nytt tittelblad, 6 nye sanger, nytt register og andre tillegg. I følge Valkner og så langt vi har kunnet undersøke, så er dette det eneste kjente eksemplar i privat eie, og ett av to eksisterende eksemplar av Cassuben1 (det andre befinner seg i Karen Brahes Bibliotek i Odense).

Trykkfeil i pagina:

86>89
91>93
92>91
96>69
108>107
110>130
149>194
Side 170 paginert i indre marg
181>118
183>189 (indre marg)
Side 190 paginert i indre marg
205>505
221>122

Dorothe Engelbretsdatter

Siælens Sang-Offer

5. utgave, den legitime 3. utgave.

5. utgave, 1685

”dog kun tredie gang med Authors Ville”

05 Siælens Sang-Offer Indeholdende Gudelige Sange paa de fornemste Fæster / om Syndernis Forladelse / Fortrøstning paa Guds Naade / Mod Fortvilelse / Utaalmodighed og saa fremdelis: Med Aften oc Morgen-Sang i talled 42. Morgen og Aften-Suk til hver Dag i Ugen / sluttet med en Morgen og Aften Bøn. Enfoldig ved GUDS Naade sammensatt aff den Der Er Dig Høye Himmel-Gud / som sin Siælis Brudgom al Ære og Tieniste skyldig.

Nu femte gang oplagd dog kun tredie gang med Authors Ville / som det nu merkelig har forbedret; Med Kongelig Privilegio til Trycken befordret aff Christian Geersøn. Prentet i Kiøbenhaffn Aar 1685.

8vo. [32], 261, [3], [28, notebilag I-XXV] sider. Mangler tittelkobberet, men dette er dog meget uvanlig og mangler ofte. Et eksemplar med tittelkobber til denne utgave kjennes i Det Kongelige Bibliotek i København. Ilagt kassett. Se side 30 for ytterligere informasjon om eksemplaret.

Samtidig pergamentomslag. Bokblokken løs fra bindet og i løse legg.

Bibliotheca Norvegica III, 2228a. Bibliotheca Danica I, spalte 346.
Thesaurus, side 12: “Alle udgaver, selv de sene, er meget sjældne”.

35 000,-

Hærens
Sang Bøger.
 Gudelige Sange
 paa de fornemste Sæster / om
 Syndens Forladelse / Fortroffning
 a Guds Naade / mod Fortvivlelse / Utaal-
 modighed / og saa fremdelis:
 Ved Aften og Morgen Sang
 i Taal 42.
 Morgen og Aften Suk til hver Dag
 i Ugen / slutted med en
 Morgen og Aften Ron.
 afholdig ved GUDS Naade / af
 off den
 Der Er Dig
 dyr Himmel Gud som sin e. Guds
 gom / all Ere og Tieneste skyldig.
 femte gang oplagt / dog i andre gang med Authors
 Vilde / som det nu mer delia har for bedree.
 Med Kongelig Privilegio til Trykken
 besodret af Christian Weeson.
 Trycket i Kjøbenhavn Aar 1685.

NOTEILAGET

I Nordisk Tidskrift för Bok och Biblioteksvesen, 1936, skrev Valkner en artikkel under tittelen "En eldre utgave av Dorothe Engelbretsdatters sanger?". Her spekulerer Valkner i hvorvidt notebilaget som forekommer medbundet 5. utgave av "Siælens Sang-Offer", kan stamme fra en tidligere utgave. Notebilaget kan ikke være trykt tilknyttet manuskriptet til 1685-utgaven, da eksempelvis flere av innledningsstrofene er ugjenkjennelige sammenlignet med 1685-utgavens tekst. Hvis man sammenligner notebilaget med Cassubens pirattrykk [1680-81] og den legitime 2. utgave [1681] er det så mange avvik at disse ei heller kan ha blitt benyttet som kilde til bilaget. I Cassubens 1. trykk [C1] kommer først 11 sanger med melodi-angivelse, påfulgt av 25 sanger med noter til første vers. Disse er trykt i identisk rekkefølge som notebilaget til 1685-utgaven. Det foreligger 3 viktige tekstvarianter i notene mellom C1 og 1685-utgaven. Valkner er av den oppfatning at det ikke er sannsynlighet for at Cassuben har rettet disse feilene i sin utgave på et senere tidspunkt, spesielt tatt i betraktning den ukritiske fremstillingsprosessen hvor han supplerer sider, ikke bytter ut tittelblad og register etter-som nye sanger tilkommer. Valkner mener alt tyder på at Cassuben forholdt seg helt slavisk til Thommessøns 1678-utgave ved fremstilling av C1, og at notebilaget derfor ikke kan ha sitt opphav fra noen av disse.

Med dette som grunnlag, spekulerer Valkner i om notebilaget i 1685-utgaven stammer fra en utgave forut for Cassuben. I Engelbretsdatters Samlede Skrifter [1955/56, opptrykk 1999] konkluderer Valkner med at denne saken forblir uopklart.

PAGINERINGEN

Nasjonalbibliotekets scannede eksemplar har følgende paginering: [28], 268, [6] sider. Dette har ikke notebilaget medbundet.

Thesaurus oppgir følgende paginering for boken: [60], 261, [3] sider [+ paginering for medbundet "Taare-Offer"]. Thesaurus oppgir notebilaget [28 sider] bundet foran første paginerte side, hvilket da går opp i de [60] sider [32+28].

Valkner oppgir at notebilaget forekommer bundet både foran og bak i boken, de ganger dette er medbundet. Samtidig med denne 5. utgave av "Siælens Sang -Offer" utkom første utgave av Engelbretsdatters "Taare-Offer". Disse er ofte bundet sammen.

MATERIEN

Ved nøye gjennomgang av boken kan det late til at den er komplettert med materie fra to ulike eksemplarer. Dette kan sees av beskjæring av nedre snitt, samt spor etter bindtråder og lim på materiens rygg. Engelbretsdatters bøker er ofte lest i filler og fremstår, som tidligere nevnt, ofte med mangler. Det er ikke uvanlig å se en slik komplettering.

Trykkfeil i pagina:

85>47

femte gang oplagt / dog kun trede gang med Authors
 Vilde / som der nu merckelig har so bedret;
 Med Kongelig Privilegio til Trycken
 besodret af Christian Weersøn.

Prenter i Kjøbenhavn Aar 1685.

06 Hans Poulsen Resen

D. Morten Luthers lidle Catechismi oc Børne-Lærdoms Visitatz, Med adskillige eenfoldige Paa-mindelser / om hues / efter leiligheden / i en ret Evangeliske Kircke oc Christelig Forsamling kand være meest fornøden / noget viidløftigere ad udføris i almindelighed / til en sand Guds Fryctis rette begyndelse / daglig øfuelse oc evig Salighed. For Prouster / Prester / Degne / Substituter oc Skolemestere tillige.

Prented i Kjøbinghafn / Af Salomone Sartario / 1628.

[135] sider [komplett]. Signatur B [side 17-40] håndskrevet i samtidig hånd. Liten 8vo. 1800-talls halvskinnbind. Ilagt kassett.

Bibliotheca Danica I, spalte 259. Nevnes ikke i Thesaurus.

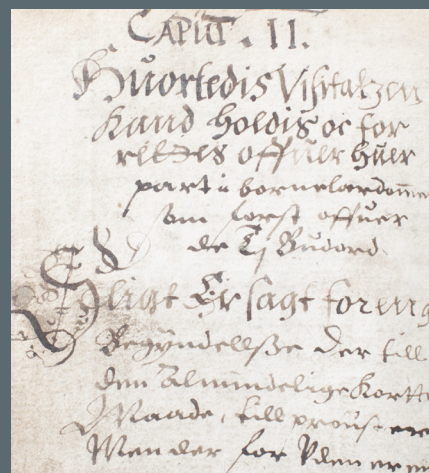
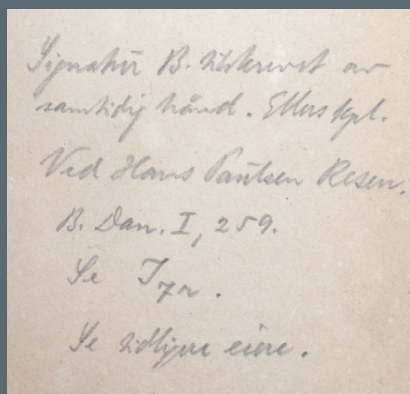
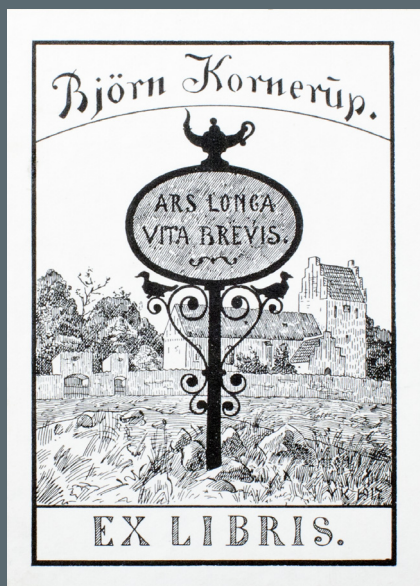
5 000,-

Hans Poulsen Resen [1561-1638] ble i 1615 ble utnevnt til biskop på Sjælland. Dette ga ham den høyeste rang innenfor den dansk-norske geistligheten. Under hans ledelse ble katekismeundervisningen utpekt som satnsningsområde. Utgivelsen av nye katekismeforklaringer skjøt fart, ikke minst takket være Resen selv. I 1627 utga han skriftet *“Om Børnelærdoms Visitatz”*, som ga retningslinjer for biskopers og prosters kontroll av prestenes undervisning i form av såkalte visitaser, og for prestenes og degenes ukentlige undervisning av ungdommen.

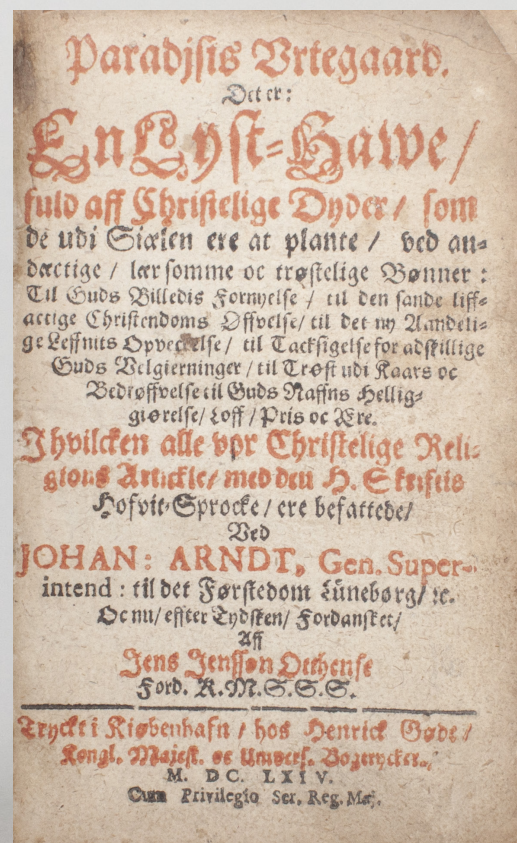
Forskriften gjaldt i siste instans også familiene og husfedrene, som «skulle [...] self lære deris Børn det eenfoldige, som de self forðum hafue lært» [6. del]. Boken kom til å inngå i Erik Pontoppidans [utnevnt til biskop i Trondheim, 1673] *“Katechismus med nogle Anmærckninger”*.

Jon Haarberg: *Petter Dass. Katekismesanger*. Oslo, 2013.

PROVENIENS:

- Björn Stisgaard Kornerup [1896-1957], dansk kirkehistoriker og kongelig historiograf. (Kjøpt ved Chr. Hee's Auktion, 25. januar 1940).
- Jonas Skougaard, med hans notater. Oppført bind III, side 94.

07 Johan Arndt

Paradjsis Urtegaard, Det er, en Lyst-Hawe, fuld aff Christelige Dyder, som de udi Siælen ere at plante, ved andæctige, lærsomme oc trøstelige Bønner. [...]. Ved Johan Arndt, effter Tydsken Fordansket aff Jens Jenson Otthense.

Tryckt i Kiøbenhafn: 1664. [36], 560, [27] sider. Liten 8vo. Samtidig helskinnbind, med blindtrykt dekor på dekler. Siserlert snitt. MANGLER: Side 117-118 og 147-170. Ilagt kassett.

PROVENIENS:

- Bjørn Stisgaard Kornerup [1896-1957], dansk kirkehistoriker og kongelig historiograf.
- Jonas Skougaard, med hans notater. Oppført i bind III, side 113.

Bibliotheca Danica III, spalte 306.

3 500,-

08 [-]

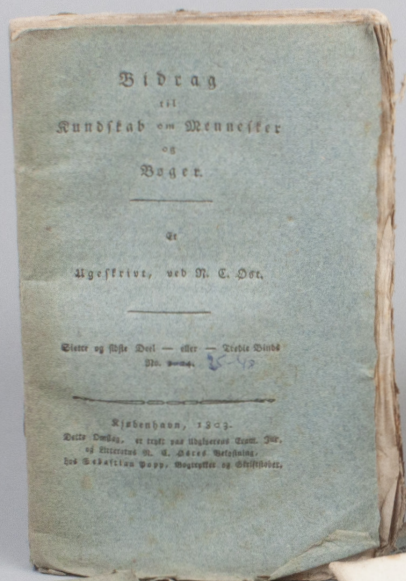
En Ny Dansk og Norsk Fuldkommen Psalme-Bog : Hvor udi findis Et Tusinde Psalmer og Sange. Hvilcke med største Flid ere samlede af Mester Hans Thomesøns, samt andre fornemste gamle, beste og Nyeste Psalme-Bøger : Nu til hver Mands Nytte og Andagt saa indrettet, og fuldkommen ustædt, som den tilforn icke været haver. Paa ny igien colligeret og efter manges Begier formeeret, og Tredie gang til Trycken bekostet / Af Sal: Margrethe Hans Hofs og Findis tilkiøbs hos hendis efterlatte Arvinger.

Kristiania, [170?]. [1], 1116, [28] sider. 12mo. Samtidig helskinnbind over tredekler. Fordekket med rygg løs fra bokblokk. MANGLER: Side 117-118 og 147-170. Første del av materien med avtagende papirtap i nedre hjørne. Kan det være at boken har blitt holdt for nær stearinlyset? Ilagt kassett.

PROVENIENS: Jonas Skougaard, med hans notater. Oppført i bind III, side 106.
Bibliotheca Danica I, spalte 329 [omtaler eksemplar på U.B.]. Bibliotheca Norvegica I, side 300.

3 500,-

„Den Almagtige er barmhjertig, som du
siger. — Men tilgiv mig, den Almagtige er
ogsaa uafstøtlig.“

„Har du vel kunnet fatte dig selv? — Ved
du, hvorfor dit Hie ser blomstret ved Væsten,
eller hvorledes dit Hie hører Elager paa Ambo-
ten, eller hvorledes din Haand, saasnart du vil,
rækker efter Træet Krugt, eller hvorledes du
kliver dig selv brudt, at du ser, og hører,
og rækker Haanden ud, eller hvad og hvor det
er, som siger inden i dig; „Jeg er til!“ og
som gløder, at du ikke er likad til at tænke, en
Trefant har sine Elider? — Har du vel fattet alt
det.“

„Nei, jeg har aldrig fattet udgrunde det.“

„Du kan ikke fatte dig selv, og du undrer
dig, at den Almagtige er uafstøtlig?“

„Men tilgiv mig, hvo der er barmhjertig,
skalde han ikke og være retfærdig?“

„Jagen er retfærdig, uden den Almag-
tige.“

„Tør jeg spørge, naar jeg tvivler?“

„Spørg uden Følge.“

„De Kristelige blive altsaa korrekte, at

„Kom og se: Viden er juft kommen. —
Du har spurgt mig, naar du har seet, vil jeg
spørge dig.“

En Taage omhulde mig: mit Legeme blev
lettere end Luft. Jeg blev berørt: det suiede
om mig som fjerne Vandstrømme: Hørfanter
snittede paa mine Kinder.

„Elsk Dinne op, og se omkring dig!“
saad Vinden: og som man falder en Kæppe af,
saa faldt Taagen fra mig.

Mine Dine vare styrtede: men jeg saad,
og vilde se, Solen stod i Midten af Him-
len; det umaalige Døtte over mig var sort,
som Givskend Væmmen: en uhyre Regle af
guldene Jit, som udstrømmede Vandstrøaler og
Hørfanter til Solen, tonede bag mig højt over
en ake Enemærk: jeg saad for mine Fødder ned
i umaalige Kløfter. Hørg var optænket paa
Hørg neden under mig, ved Foden af det under-
ste laar en Sted; dens Taarne glimrede i den
lette Taage.

„Paa Epistlen af dette Hield vil den for-
dele Die det.“ Sagde Stemmen, „Hiellet er
bedækket med Kløfter! Haard den Døende den

I Anledning

af Hr. Professor Olivarins's Forslag til en
ny Indskrift paa Stuegæstfrihed, som ere trykte i
Maanedsskriftet „Ei blot til Løst“, og i dette
Hæfte, har Hr. Prof. Olsen i forsvarende
Skrevet 3die Bindet ved Hr. Oer, gjort afsluttede
Anmærkninger med Prof. O's Forslag, og deraf
draget følgende Slutning: „Ei blot en Ind-
skrift efter Søjleres Paaskend være sundig,
smuk, og kort — er det som jeg tør paakæde,
endnu en Høitkommerhed at den er numerus, og
derhos i Medensmaalet, saa troer jeg, man gjorde
vel i at optage den gamle berolige: „Ei blot
til Løst“, der i en høj Grad fremmer alle disse
Egenskaber.“

Nettelse.

Jeg med dette Blad følgende No. 21 og
22, haaret ved Forsættelse af Sættelsen og Læse-
turen, følgende Urtættelse paa Side 175. 3)
Mad. Fredensborg og Mad. Dahlen, en Sonat
paa Fortepiano 10. 10: 3) Mad. F. og Mad.
D. en Duet. 4) Hr. Laura, en Sonat paa
Fortepiano 10.

Bidrag

til
Kundskab om Mennesker
og
Døger.

No. 23 og 24.

Udgivet ved Høittrykkeren, og hos de Bøgerhandlere, som sælger Bøger, og hos de Bøgerhandlere, som sælger Bøger.

Dromien Majna.

„Den Kristelige altsaa og den Kristelige —
den tro Kone og Døeressen — Læren, som
meddelede sin Menighed Himmels Velkommen, og
Læren, som Altsaa sin Menighed ved Himmels
Velkommen — alle ere de behandlere paa lige
Maade — alle uden Forskiel trykte i deres Sal-
ger — eller, opslugede af de aabne Himmels,
da de vilde se — eller, om de endog se, se
deres Velkommen, berøvede deres Velkommen!“

Saa sadde jeg, sadde Altsaa, som hand-
lede om Døeressen, og Altsaa.

09 Niels Christian Øst [1779-1842]

Bidrag til Kundskab om Mennesker og Bøger. Et Ugeskrift ved N. C. Øst.

Kjøbenhavn: 1801-1803. I 6 deler, alt som kom. 8vo. Første og siste del er trådheftet i omslag, usprettet og ubeskåret. De øvrige 4 deler foreligger i løse, ubeskårede og usprettede hefter [hele ark] og er ilagt originale omslag. Hver del inneholder 48 nummer. Ilagt kassett.

Dette er alt som kom. Settet mangler nummer 25 i annen del, for øvrig komplett.

Omslagenes innsider og siste sider har trykt innholdsfortegnelse for den enkelte del. Omslagene har påtrykt: "Dette Omslag, er trykt på Udgiveren Exam. Jur. Og Litteratus N. C. Østes Bekostning, hos Sebastian Popp, Bogtrykker og Skriftstøber".

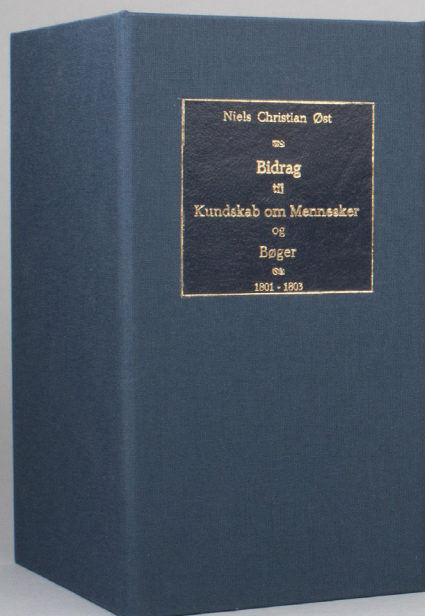
Flere av de løse omslagene har mer eller mindre gått i oppløsning i ryggene. Et uvanlig tidsskrift, sjeldent å se i slik original forfatning.

Tidsskriftet inneholder en lang rekke bidrag fra medlemmer av Norske Selskab. Spesielt foreligger mange bidrag av Claus Fasting [Bergen] & Christen Pram [Lesja].

PROVENIENS: Bjørn Ringstrøm, med notatkort vedlagt.

Oppført i "Katalog over Boksamlingen til Antikvarbokhandler Bjørn Ringstrøm" (utgitt i 31 eksemplarer, 2003), side 48 og 123, under henholdsvis Fasting og Pram.

Utgiveren, Øst, skriver til slutt i siste nummer: *"Fastings Poesier. Det var Udgiverens hensigt i dette Skrift at have samlet alle Fastings Epigrammer; men da denne Journal sluttet med nærværende No. kan saadant ikke skee; midlertid kan han glæde Digtekunstens Velyndere med det Haab, at vi fra Hr. H. K. Seidelins Officin kan vente en smuk Udgave af Fastings samlede Digte."* Ehrencron-Müller opplyser om at denne utgave aldri utkom. I 1837 utkom dog *"Udvalg af Claus Fastings forhen trykte og utrykte Skrifter, med Bidrag til hans Biographie af L. Sagen"* i Bergen.

Bidrag av Claus Fasting: Phormion / Brev fra en plaget mand / Om Navnkundighed / Om Turgesius Ved Elises Grav / Daphne / Daphne til Søvnens Gud / Til Emilia / En Drik for hver Tid af Aaret / Til en gammel mand.

I tillegg en rekke andre småting "efter Fasting".

Bidrag av Christen Pram: Lagertha. Et dramatisk Forsøg / Tre Essays efter Goldsmith / Timion efter Voltaire / Hvorvidt man bør gaee i at bedrage Almuesmanden.

I tillegg en del bidrag av Baggesen m.fl.

4 500,-

Norske Døleviser

Et forsøk på å datere Wulfsberg-utgaven.

Edvard Storm [1749, Vågå – 1794] & Thomas Rosing de Stockfleth [1742, Fåberg – 1808] forfattet i begynnelsen av 1770-årene flere viser på Gudbrandsdalsmål, sistnevnte mest kjent for "Hejmatkomsten", et dikt i 44 strofer. Disse visene vil noen år senere dukke opp samlet, trykt av Niels Wulfsberg i Christiania, og danne grunnlaget for det som vil kunne omtales som vår første norske visesamling.

Folkeminnegranskeren Rikard Berge [1881-1969] var den første som samlet og strukturerte informasjonen rundt Wulfsberg-trykkene av "Dølevisene". Hans artikkel *Norske Døleviser – Den fyrste norske folkevisesamlingi*¹ danner grunnlag for denne artikkelen som er et forsøk på å samle noen tråder og tilføre noe ny informasjon.

I 1840 utkom *Sange, Folkeviser og Stev i Norske Almuedialekter*, med en innledning av Jørgen Moe, utgitt av P. T. Mallings Forlag [Malling-utgaven]. Storms Døleviser utgjør en del av visene, og dette var lenge ansett som vår eldste trykte folkevisesamling, altså en samlet bokutgivelse med et utvalg viser.

I første del av 1900-tallet dukker det opp noen spredte mindre funn og forskningsartikler vedrørende en samling som skal vise seg å forutgå Malling-utgaven med potensielt 20 år. I en lengre artikkel *Gamall bygdemaals-diktning*² skriver J. A. Schneider om et funn han gjør under en gjennomgang av Conrad Nicolai Schwachs eiendeler i Skien. Conrad Nicolai Schwach [1793-1860] var prestesønn fra Ringsaker, utdannet seg til jurist og holdt seg innen faget som prokurator i Arendal, assessor i Trondheim og til slutt sorenskriver i Skien. Men jurist av legning var Schwach ikke, han var atskillig mer interessert i spiritus enn paragrafer, kvinner og selskapsliv mer enn rettsprotokoller, å skrive drikkeviser mer enn å avsi dommer. I 1820-årene ble han sett på som en av Norges største poeter, men egentlig tilhørte han med sin stil 1700-tallet. I tillegg til denne karakteristikk, skrevet av antikvarbokhandler Bjørn Ringstrøm³ [1928-2015], var Schwach en lidenskapelig bibliofil med flere store sjeldenheter i sin samling. Schwach var også opptatt av bygdeviser og sørget for publisasjon av flere slike i blant annet *Nor* og *Hermoder*. Schneider arbeidet med den kulturhistoriske utstillingen på Bygdøy da han blant Schwachs eiendeler fant et samlebind med tittelblad; *Samling af Norske Døleviser*. Blant bokens innhold var flere viser skrevet av Gudbrandsdølene Edvard Storm og Thomas Rosing De Stockfleth, "trykt i det Wulfsbergske Bogtrykkerie af R. Hviid". "[...] det segjer eg fraa um her, for det tilfellet at desse

avprentingarne paa lause blad utan aarstal skulde vera burt-komme or dei store boksamlingarne og soleis no vera ukjende".

Rikard Berge, som ikke har sett Schwachs eksemplar, nevner i sin artikkel at Schneider ikke oppgir om samlebindets tittel-etikett var trykt eller håndskrevet. Om det var trykt, ville det kunne peke mot at visene var utgitt samlet, og således ville kunne sies å være vår første visesamling. Schneider oppgir dog uttrykkelig i sin artikkel at etiketten er håndskrevet: "[...] samleboki aat Schwach, som paa det handskrivne namne-bladet er kalla "Samling af Norske Døleviser" [...]".

Berge retter videre fokus mot en liten avhandling av Halvdan Koht; *Henrik Wergeland og den norske folkearven*⁴. Her nevnes en annonse i Morgenbladet for 27. januar 1836, som kan underbygge Berges teori om en samlet visebok. Annonsen lyder: "Endeel Viser i forskjellige norske Dialecter ere tilkjøbs hos R. Hviids Enke". Videre skriver Koht: "Dette var no vel helst nye bygdemaalsviser, slike som dei av Hans Hansson og Allum". Berge trekker den slutning at Koht ikke kjenner til samlingen med Dølevisene. Han følger Kohts spor og klarer å finne at annonsen trykkes gjentatte ganger i Morgenbladet i 1836, alltid med benevnelsen "endeel viser". Berge er som sagt usikker på om de ble utgitt med samlet tittelblad, men basert på annonseteksten mener han at de er åpenbart ment samlet og utgitt i rekke. Basert på Kohts opplysninger og egne funn konkluderer Berge med at visene er trykt ca 1835-1836. Snaut 40 år etter Schwachs død, i Langesund og kun kort avstand fra Schwachs hjem i Skien, kom han som skulle bli en av Norges største Bibliofiler gjennom tidene til verden; Jonas Skougaard [1896-1968]. Han hadde i likhet med Schwach også et komplett sett av Dølevisene. Hans eksemplar forelå i et samtidig blankt omslag. Skougaard var kjent for sitt utrettelige pågangsmot for å komme til bunns i historikken rundt sine bøker, og i Morgenbladet for 16. februar 1824, fant han en annonse med følgende tekst: "Endeel Viser i forskjellige Norske Bondedialecter". Annonseteksten er identisk med den benyttet over 10 år senere i samme avis, henvist til av Koht og Berge. Den eneste forskjell er at det i 1824 skrives "norske Bondedialecter" mot "norske Dialecter" i 1835.

Antikvariat Bryggen har undersøkt en lang rekke utgaver av Morgenbladet fra perioden 1823-24, og har funnet en annonse som forutgår den som oppgis av Skougaard. Denne er datert 13. februar 1824. Det finnes dessuten flere annonser i perioden mellom 1824 og 1835. Basert på dette kan vi med stor sannsynlighet slå fast at Dølevisene så dagens lys mer

enn 10 år før Berges antydning. Da visene ikke har trykkeår kan det være vanskelig å si noe om hvorvidt alle visene ble trykt samtidig eller om de ble utgitt over lengre tid. Da annonse-teksten fra 1824 opererer med teksten “*Endeel*”, kan vi allikevel med sikkerhet si at flere, og muligens alle, ble trykt dette år.

En annen kilde: I 1911-1918 utkom Hjalmar Pettersens verk om Norske forfattere før 1814 [Bibliotheca Norvegica III]. Visene nevnes enkeltvis i Pettersens registrering og han oppgir her publikasjonsår til mellom 1815 og 1835. Hvorfor nettopp dette spennet på 20 år? Halvdan Koht hadde forut for Pettersens bok, basert på annonsen i Morgenbladet, oppgitt årstallet for publikasjon av visene til 1836. Rikard Berges artikkel, hvor han basert på Kohts opplysninger og egne undersøkelser oppgir årstallet 1835, utkom etter Pettersens verk.

Årsaken til tidsspennet 1815-1835 kan være knyttet til Morgenbladets trykkeris faktor [teknisk sjef] Rasmus Hviid [1789-1835]. Niels Wulfsberg [1775-1852] grunnla Morgenbladet i 1819, og Hviid ble samme år ansatt som faktor i trykkeriet. Han kom dog til Christiania fra København allerede i 1815⁵, og han døde altså i 1835. Wulfsberg etablerte trykkeri-virksomhet i Christiania så tidlig som i 1803, så kan disse to herrer ha krysset veier innen ansettelsen i 1819? Og kan Hjalmar Pettersen ha vært klar over dette? Wulfsberg etablerte *Den Norske Rigstidende* i 1815, sammen med P. C. Holst, J. H. Vogt og C. Døderlein. Dette ble dog trykt av C. Grøndahl. Uansett er det verdt å notere seg at Pettersens anslag for utgivelse av Dølevisene samsvarer med Hviids ankomst til Christiania 1815 og hans bortgang i 1835.

Fra etableringen i 1819 ble Morgenbladet trykt i det Wulfsbergske Bogtrykkerie av Rasmus Hviid [R. Hviids Enke etter 1835]. Døle- visene er i en periode på mer enn 10 år [1824-1836] annonsert i Morgenbladet. Basert på dette vil det være naturlig å begrense perioden for utgivelsen av disse fra Morgenbladets etablering i 1819 frem til Rasmus Hviids bortgang i 1835.

Det er dog en interessant hendelse som kan bidra til å snevre inn utgivelsesperioden med enda noen år. Avisen profilerte seg med stortingsreferater og nyheter fra stortingskomiteene, ført i pennen av Wulfsberg selv. Dessuten skulle den bringe innen- og utenlandsnyheter, annonser, opplysende artikler og litterært stoff. Det var ikke noe journalistisk produkt i vår betydning av ordet, men ble et varig og populært innslag i den offentlige debatt⁶. Wulfsberg sto altså selv for mye av formidlingen knyttet til Morgenbladet, og Rikard Berge mener at det ikke kan være andre enn Wulfsberg selv som kan stå bak utgivelsen av Dølevisene. Wulfsberg var dessuten, i følge Berge, svært så “bondeinteressera”.

Et interessant poeng i denne forbindelse er at Morgenbladet i 1821 var på konkursens rand. Den velstående Else Marie Ring [1784-1862], forlovet med faktor Rasmus Hviid, gikk inn og reddet foretaket. Hviid tok over som utgiver, men Wulfsberg fortsatte som redaktør og stortingsmedarbeider uten lønn frem til sommeren 1823. Tar man dette i betraktning, så er sannsynligheten stor for at Dølevisene kan ha blitt trykt under Wulfsbergs tid som utgiver av Morgenbladet; 1819-1821.

Slutningsvis kan vi se tilbake til Koht og Berges henvisning til annonsene for visesamlingen [1835-36]. Disse annonseres utgitt av Hviids enke, Else Marie Ring. Det er lite trolig at hun har tilført materiale utover å omsette et eventuelt restlager av visene etter ektemannens død.

Ad Berges tanker rundt samlet visebok og løse trykk, så kan det konstateres at det kjennes noen få eksemplarer med alle trykkene samlet, gjerne i samme rekkefølge. Det er i tillegg også registrert løse trykk ved NB og i påfølgende nummer 10 i denne katalogen. Det er ikke registrert løse trykk i noen norsk katalog eller ved noen norsk bokauksjon. Det eneste komplette eksemplar sett omsatt var Skougaards, som ble solgt ved auksjon 2, 1970. I katalogbeskrivelsen er det anført at Berges artikkel omhandler Skougaards eksemplar. Dette gikk for 1500,-.

NOTE:

Flere viser, 13 i tallet, ble trykt som et vedlegg til Laurents Hallagers *Norsk Ordsamling, eller Prøve af norske Ord og Talemaader. Tilligemed Et Anhang indeholdende endeel Viser, som ere skrevne i det norske Bondesprog*⁷, København, 1802. Visene ble trykt i vedlegget “*som en Prøve af den norske Mundart, saaledes som den endnu tales blandt Almuen paa Landet*”. Wulfsberg-trykkene gjengir 12 av de 13 visene fra Hallager. De er identiske med de trykt i Hallager, men det er avvik i opplysningene tilknyttet den enkelte vise, og alle trykkfeil oppgitt hos Hallager er rettet hos Wulfsberg.

1. Boken om bøker. *Aarsskrift for bokvenner*, 1926.

2. Syn og Segn. 18. årgang, 1902.

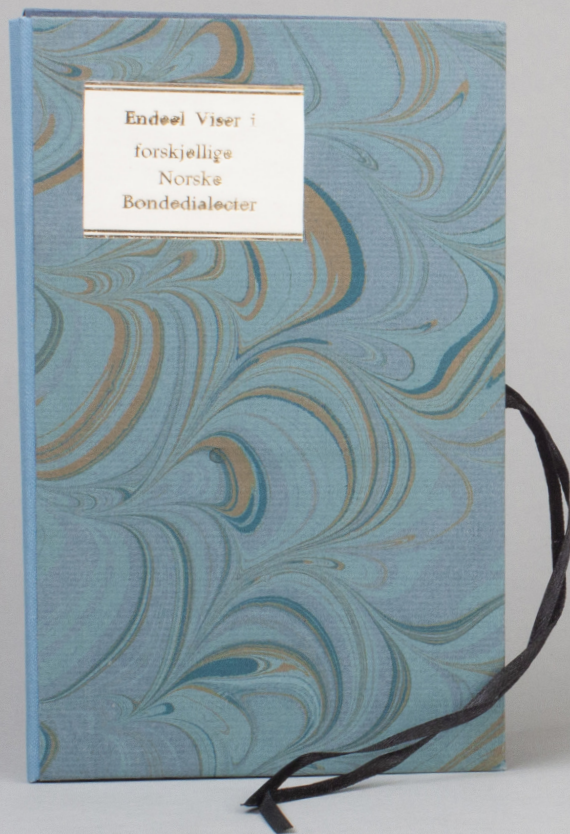
3. Schiøtz/Ringstrøm/Delås: *Norske Førsteutgaver*, nettressurs.

4. Sproglige og Historiske afhandlinger viede Sophus Bugges Minde. Aschehoug, 1908.

5. Knut H. Johansen: Familier i Drøbak i 1700 og 1800 årene : en foreløpig arbeidsskisse. Privattrykk, Oslo, 1969. Side 93.

6. Rune Ottosen: Niels Wulfsberg i Norsk biografisk leksikon på snl.no.

7. Laurents Hallager: *Norsk Ordsamling, eller Prøve af norske Ord og Talemaader. Tilligemed Et Anhang indeholdende endeel Viser, som ere skrevne i det norske Bondesprog*, København 1802. Side 157-197.

10 Norske Døleviser

Trykt i det Wulfbergske Bogtrykkerie af Rasmus Hviid.
Ca 1820. 8vo. Løse trykk ilagt klaffemappe.

8 av de totalt 11 utgitte trykkene: *Heimatomsten / Brylupe aat hu Siri / Sæterviser / Skoogmøte has Torjer Skjeille / Ælderdomin / Rabna-Brydlup uti Kraakalund / Færmainnen / Huldre aa 'an Æilland*.

Visene forelå opprinnelig i løse trykk. De har i senere tid blitt bundet sammen. Antikvariat Bryggen har sørget for at de nennsomt er fjernet fra bindet, og lagt løse i klaffemappe, med mulighet for komplettering av de manglende 3 trykk. Enkelte er profesjonelt forsterket i rygg. "Bryllupe aat hu Siri" foreligger i blankt omslag med eldre håndskrift. Dette eksemplaret har tilhørt Jonas Skougaard, og bærer hans notater på omslagets innside. Skougaard-katalogen IV, nederst side 59.

25 000,-

Samtlige viser trykt i det Wulfsbergske
Bogtrykkerie av Rasmus Hviid, [uten trykkeår]:

Heimatomsten

Thomas Rosing de Stockfleth.
Bibliotheca Norvegica III, 2405.

Bonden i Brydlupsgaren

Michael Heiberg [Tysnes, 1705 – 1757]
Bibliotheca Norvegica III, 2544.

Brylupe aat hu Siri.

Bibliotheca Danica IV, spalte 266, oppgir Edvard Storm som forfatter. Vi finner ikke visen anført i Bibliotheca Norvegica, og Arup Seip har den heller ikke med i "Norske Døleviser". Kan ikke verifiseres.

Førkja aa Guten

Edvard Storm
Bibliotheca Norvegica III, 2399.

Guten aa Jænta paa Fjoshjellen

Edvard Storm
Bibliotheca Norvegica III, 2400.

Sæterviser

Edvard Storm
Bibliotheca Norvegica III, 2403.
Inneholder: 1. Reise aa Sæteren. 2. Heimreise fraat Sæteren.

Skoogmøte has Torjer Skjeille

Edvard Storm
Bibliotheca Norvegica III, 2402.

Ælderdomin

Edvard Storm
Bibliotheca Norvegica III, 2404.

Rabna-Brydlup uti KraakalundSkoogmøte has Torjer Skjeille

Ukjent.
Bibliotheca Norvegica III, 3698a.

Færmainnen

Edvard Storm
Bibliotheca Norvegica III, 2398.

Huldre aa 'an Æilland

Edvard Storm
Bibliotheca Norvegica III, 2401.

Heimatskomsten.

Th. R. de Spørk 1861

Sæterviser.

(Denne og den efterfølgende ere tvende Hæderiser, skrevne af E. Storm i Gulbrandsdølske Dialect.)

Færmannen.

(Følgende Sang er skreven af E. Storm i Gulbrandsdølske Dialect.)

*Bryllups- og Hæderiser.
Bredvise i Hardanger-Dialect.*

Ælderdomin.

(Forfatter af Gulbrandsdølske E. Storm i hans Fødsels Dialect.)

Huldre aa 'an Willand.

(Efterfølgende Huldrevise er skreven i den Gulbrandsdølske Dialect af E. Storm.)

Skoogmøte hos Torjer Skjeille.

(Denne vakkre Sang er kjendt overalt i Norge, især formiddels dens rolle Melodie; og er forfattet af Digteren Edoard Storm i den Gulbrandsdølske Dialect.)

Nabna-Bryllup uti Kraakalund.

(Denne er en meget gammel og kjendt Vise. Den er skreven, som det synes, i Sogns Dialect.)

Christiania.

Trykt i det Wulfsbergske Bogtrykkerie af N. Høild.

Christiania.

Trykt i det Wulfsbergske Bogtrykkerie af N. Høild

**FREDERIK
HOLST**
[1791–1871]

Lege Frederik Holst var en pioner innen medisinsk undervisning, i fengselsvesen, i sinnssykeomsorg, sykehusplanlegging og sykehusdrift, i medisinsk publikasjonsvirksomhet og i medisinallovgivning. Han var i 1817 den første som forsvarte en doktorgrad i Norge, uansett fagfelt. Som professor i farmakologi, toksikologi og hygiene ved Det kongelige Frederiks Universitet i Christiania var han med på å utdanne de første kullene av leger som ble uteksaminert i Norge. Ved sin virksomhet som tidsskriftsutgiver, redaktør og forfatter påvirket han flere generasjoner av leger. Gjennom sitt arbeid med medisinallovgivning og helsetjenesteorganisering har han bidratt til å forme norsk helsevesen. Sporene etter »Norges første samfunnsmedisiner» kan følges helt fram til våre dager. Michael 2017; 14: 259–71.

Den første avhandling som ble forsvart for en doktorgrad i Norge.

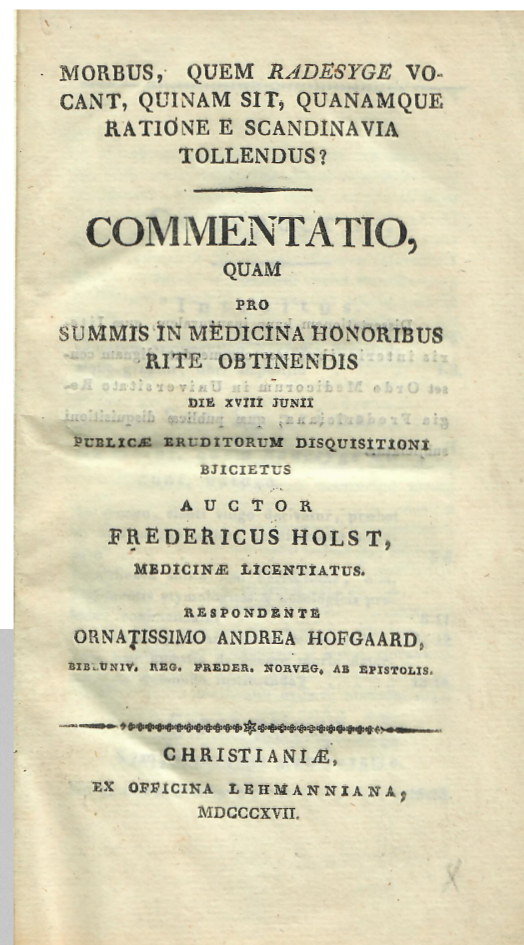
11 Frederik holst

Morbus, quem Radesyge vocant, quinam sit, quanamque ratione e Scandinavia Tollendus? [...]

Christianiæ: Ex Officina Lehmanniana, 1817. 8vo. VI, 157 sider.

Nyere kartonasjebind [Tysk bind, etikett fra Lisa Bøthun].
Et særdeles velholdt eksemplar med særdeles frisk og plettfri materie.

5 000,-

Radesyke var en sårdannende, smittsom sykdom som opptrådte i Sør-Norge på 1700–1800-tallet. Sykdommen finnes ikke lenger, og det har i ettertiden vært en del diskusjon om hvordan sykdomsbetegnelsen skal forstås. Trolig inngikk flere av vår tids sykdomstilstander i det som ble kalt radesyke. Former for syfilis, spedalskhet og skjørbuk har vært nevnt, men fordi prinsippene i datidens sykdomsinndeling var annerledes, er det umulig i dag å vite eksakt hva radesyke var. Navnet på sykdommen kommer antageligvis fra det gammelnorske rada, som betyr stygg eller ond. Forekomsten av radesyke på Sørlandet på 1700-tallet var foranledningen for bygging av flere spesialiserte radesykehus, som regnes som de første kurative medisinske institusjoner i Norge.

Kilde: SNL

12 Frederik Holst

Om Sygepleien i Straffeanstalterne i Norge.

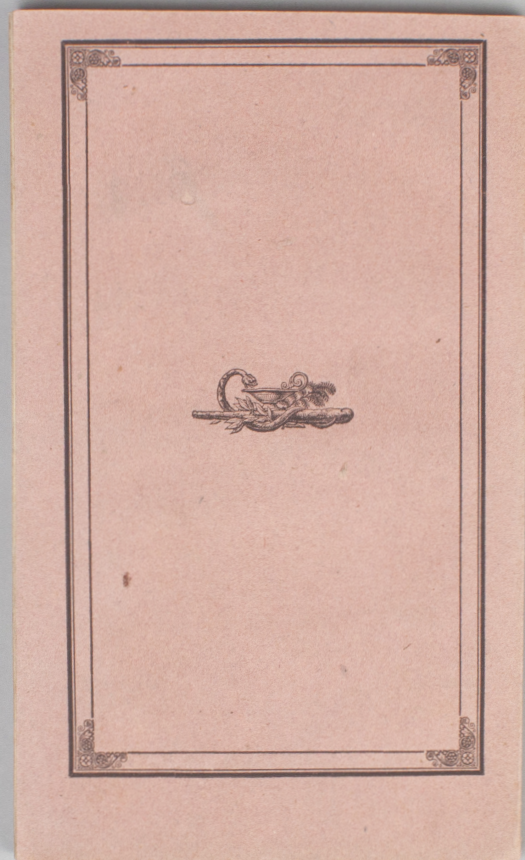
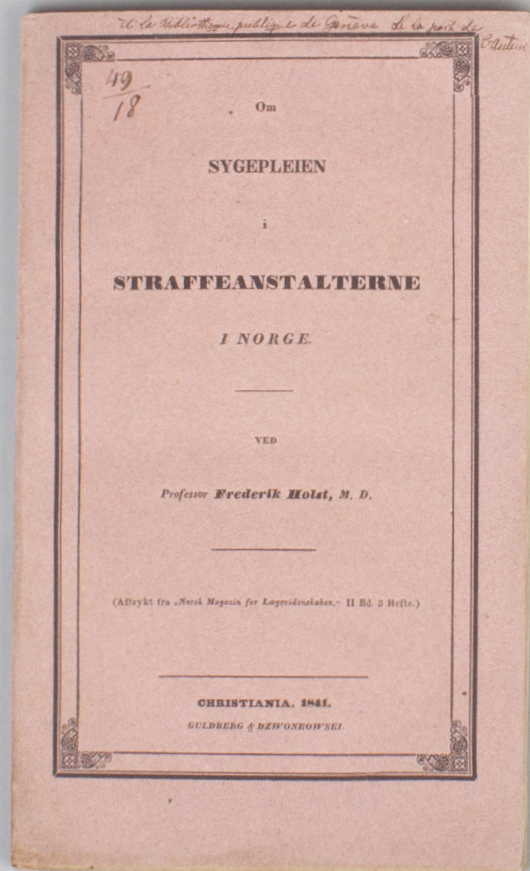
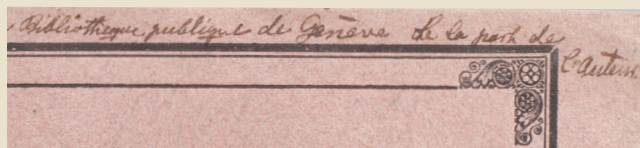
Christiania: Guldberg & Dzwonkowski, 1841.
8vo. IV, 112 sider. Originalt omslag.

DEDIKASJON fra Holst til det offentlige biblioteket i Genève.

Stempel på tittelblad: "Société de Physique et d'Histoire Naturelle de Genève".

Et ulest og nær som nytt eksemplar!

3 500,-

EYR

Norges første fagmedisinske tidsskrift

13 EYR, et medicinsk Tidsskrift.

Komplett, 43 hefter i 11 bind, 1826-1837.

Komplett med 18 tabeller og 12 "Tavler i Steentryk".

Christiania: Trykt hos Jacob Lehmann / Jacob Lehmanns Enke, 1826-1837. VIII, 402 + VIII, 392 + VIII, 343, [1] + VIII, 359, [1] + VIII, 396, + 392 + VIII, 372, VII, 380 + [8], 372 + [8], 360, 56 [Register], [8], 339 sider.

Ensartede skinnryggbind med marmorerte dekler og grønt snitt. I kassett.

Bind I med noe tap av skinn i ytre fremre fals. Bindet er dog ikke løst. Bind VI er bundet uten tittelblad og innholdsfortegnelse. Enkelte bind med noe slitasje ved kapiteler. Svak kantslitasje. For øvrig et fast og tiltalende sett i helt samtidig bokutstyr. Materien er gjennomgående frisk i alle bind.

Denne rekken er sjelden å se komplett.

Anbefalt litteratur:

Magne Nylenna & Øivind Larsen: *Eyr – portrett av et tidsskrift*, Michael, Supplement 17, 2015. 222 sider, gjennomillustrert. Boken inneholder historikk rundt utgivelsen samt beskrivelse av innholdet i hvert enkelt bind.

15 000,-

“Tatt i betraktning at det i 1814 var rundt 100 leger i Norge, og i 1826, ved etableringen av tidsskriftet, rundt 120, må man virkelig se i beundring til et slikt økonomisk og ressurskrevende tiltak.”

Man vet ikke hvem som tok initiativet til Eyr, men det kan med stor sikkerhet sies at det sprang ut fra legegruppen som i 1826 dannet leseselskapet i Christiania, forløperen til Det Norske medicinske Selskab.

De to redaktørene, og slektningene, Michael Skjelderup [1769–1852] og Frederik Holst [1791–1871] møttes i København. Holst var kjøpmannssønn fra Holmestrand. Via Katedral-skolen i Christiania, 1805, ankom han København i 1810 for å studere medisin. Her ble han undervist av sin fars fetter, Michael Skjelderup.

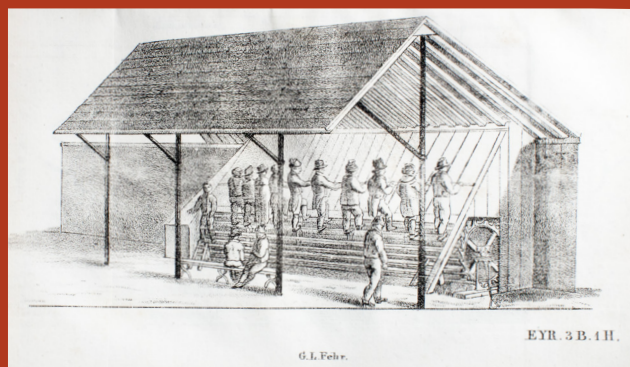
Ved etableringen av *Eyr*, dro Skjelderup med seg erfaring fra tidsskriftsutgivelse i København, hvor han var med i direksjonen for det Classenske Literaturselskab som utga *Bibliothek for Læger*. Holst kunne skilte med en stor faglitterær produksjon i form av artikler, utredninger og avhandlinger, og var den fjerde professor i medisin ved Det Kongelige Fredriks Universitet i Christiania.

Med omkring 40 ulike artikkelforfattere gjennom de 11 årene *Eyr* ble utgitt, var bortimot en tredel av alle norske leger direkte involvert i produksjonen av tidsskriftet. Det ble anslått at mer enn to tredeler av landets leger leste *Eyr*.

Etableringen av *Eyr*, et særnorsk medisinsk tidsskrift, kan sees i kjølvannet av den omfattende nasjonsbyggingen som fant sted i Norge etter 1814. Navnet *Eyr* hentet de fra det norrøne Eir [hjelp, nåde, ro, vern], gudinnen for legekunst.

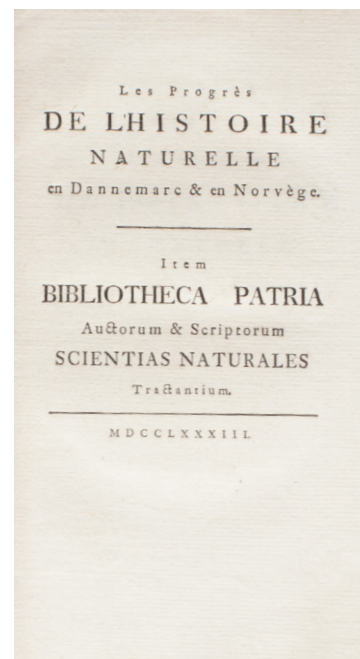
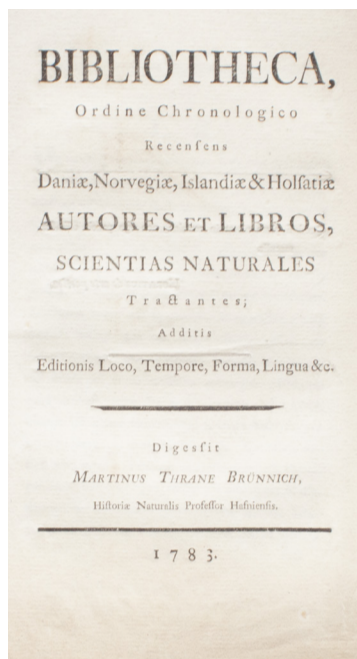
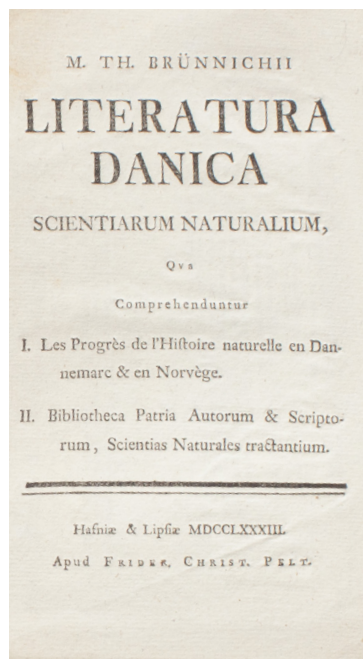
Hovedgruppene av innholdet:

1. Oversiktsartikler og mer omfattende norske arbeider eller sykehusstatistikker.
2. Norske kasuistikker og "Praktiske lagttagelser".
3. Referater fra utenlandske publikasjoner og arbeider.
4. Nyhetsnotiser.
5. Responsa medica.
6. Anmeldelser.

Disciplinmølle / Trædemølle; Et slags løpehjul der en gruppe fanger skifter på å trække trommelen rundt, mens den ytterste på den ene enden går av og hviler før han begynner igjen i andre enden.

14 Morten Thrane Brunnich [1737-1814]

Literatura Danica Scientiarum Naturalium, Qva Comprehenduntur:

I. Les Progrès de l'Histoire naturelle en Dannemarc & en Norvège.

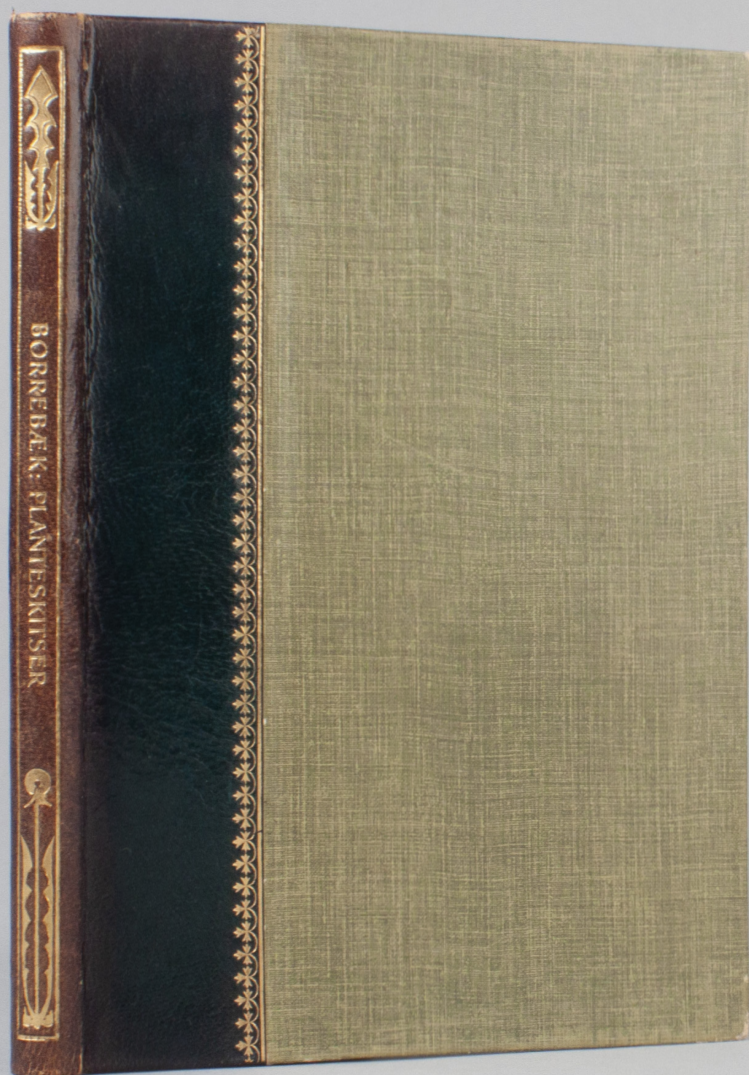
II. Bibliotheca Patria Autorum & Scriptorum, Scientias Naturales tractantium.

Hafniæ & Lipsiæ [København & Leipzig]: Frider. Christ. Pelt., 1783. Stor 8vo. I løse legg, som levert til bokbinder. Separat samlet tittelblad, 242, xiv, [16], [2], 123, [1] sider. Et attraktivt sett!

3 500,-

Morten Thrane Brunnich, dansk-norsk zoolog og mineralog. Oppholdt seg over lengre perioder i Norge 1784-1814, og ble direktør ved Kongsberg Sølvverk [1791] og oberberghauptmann. Del I er en fransk oversettelse av innledningen til Morten Thrane Brunnich's "Dyrehistorien" [1782], forfattet av Nicholas Jaques André Yanssens Descampeaux [1732-1795]. Del II er den første bibliografi over dansk-norsk naturvitenskapelig litteratur.

15 Johan Henrik Borrebæk [1860–1921]

Planteskitser.

Kristiania: Jacob Dybwad, [1903]. 8vo.
VI, [2], 131 sider. Samtidig skinnryggbind.

Nydelig forgylt plantedekor i jugendstil
på rygg. Plantemønstret forsatspapir.

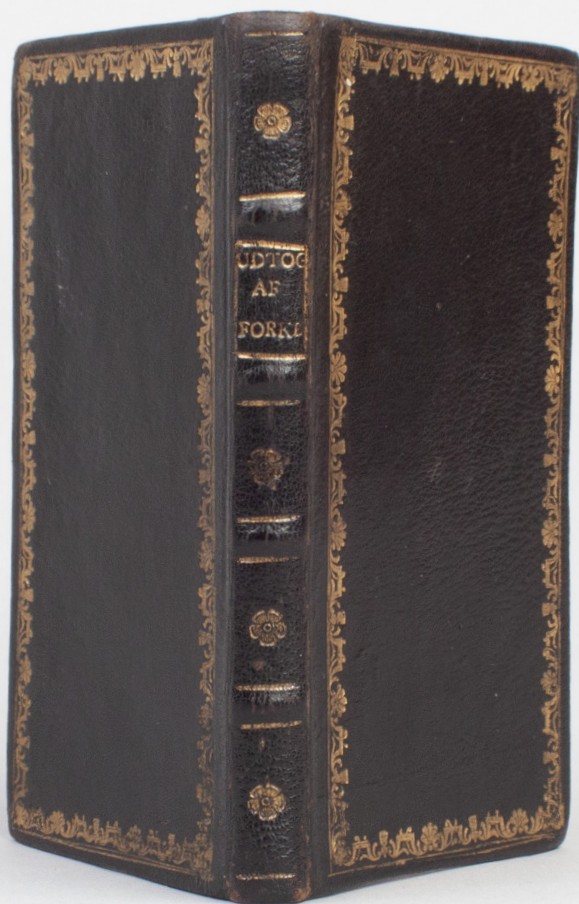
Svakt bleket rygg. Velholdt.

750,-

Detalj fra forsatsblad.

Johan Henrik Borrebæk, en foregangsmann innen turliv i Oslo-marka på slutten av 1800-tallet. Han utga bøkene "Fugl og trær" [1900], "Planteskitser" [1903] og "Paa uvante Stier: Fodture i Kristiania omegn" [1903], hvorav den siste er en etterspurt klassiker.

16 Peder Saxtorph [1730–1803]

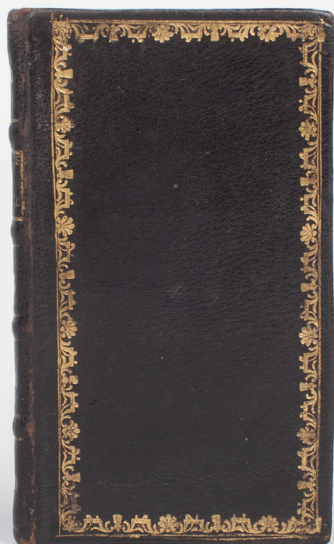
Udtog af Doct. Erich Pontoppidans Forklaring, til de Eenfoldiges Nytte.

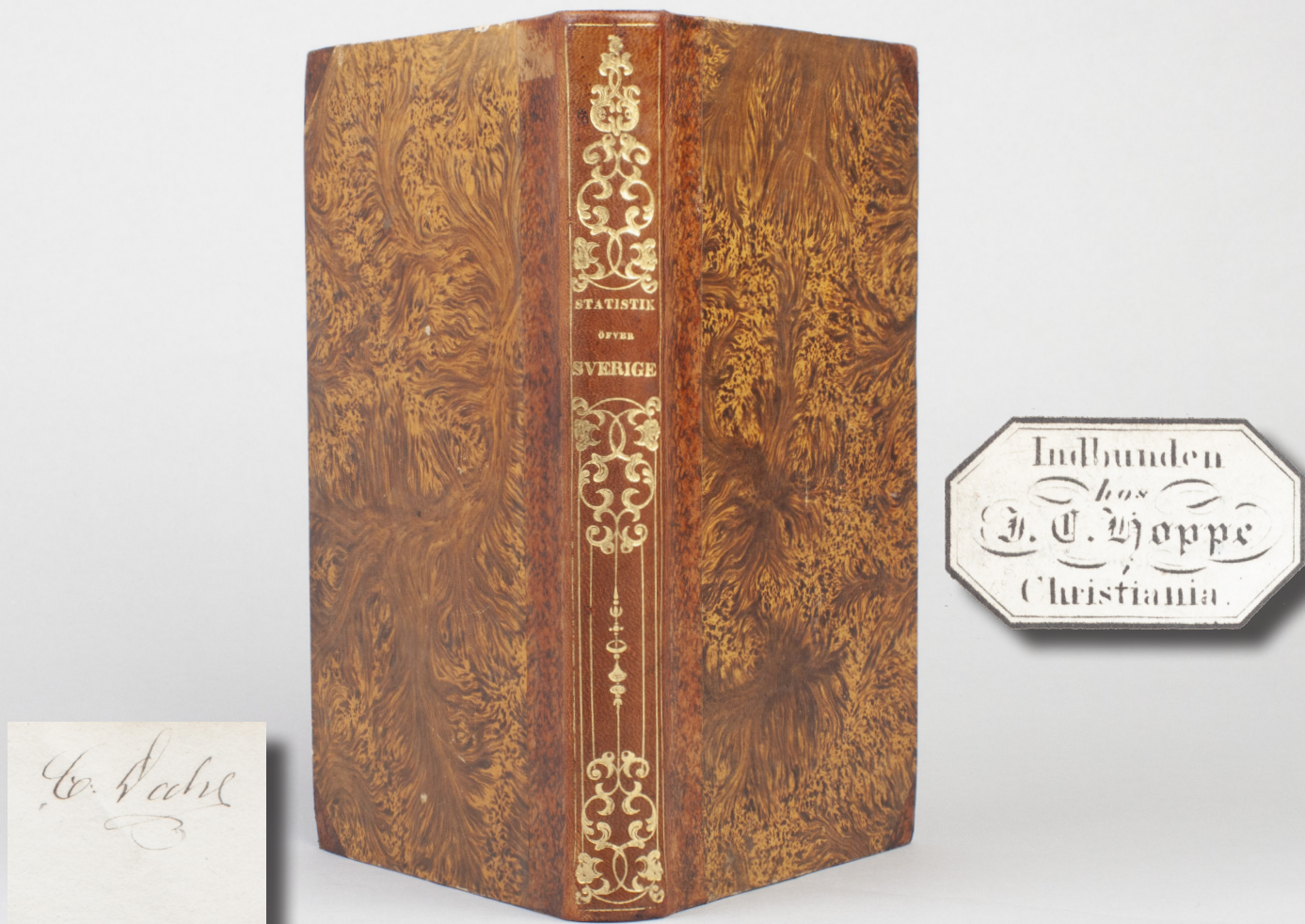
Kjøbenhavn: Udi det Kongel. Waisenhusets Bogtrykkerie og paa dets Forlag, 1783. Liten 8vo.
96 sider + 11 blanke ark av tykt papir. Samtidig helskinnbind med rammer i gull på dekler.
Helt gullsnitt.

Nydelig kolorert brokadepapir på forsatser. Samtidige eierinskrripsjoner på forsatsblads verso.
Forklaring over Luthers Lille Katechisme.

Et attraktivt samtidig bind!

1 500,-

17 Carl af Forsell [1783-1848]

Statistik öfver Sverige, grundad på offentliga handlingar. Jemte en karta öfver den Nordiska halfön.

Stockholm: C. A. Bagges Förlag, 1844. Fjerde Upplagan. Tillökt och förbättrad. 8vo. XIV, 463, [1] sider + foldekart. Samtidig rikelig forgyllt halvskinnbind. Bindet er et såkalt "Hoppe-bind", bundet av Christianias fremste bokbinder Johan Christian Hoppe [borgerskap som bokbinder 1834].

Mindre slitasje på øvre hjørner, for øvrig tiltalende.

PROVENIENS:

Biblioteket på Vevlen Gård på Idd, utenfor Halden, stempel på friblad. Carl Theodor Dahl [1802-1862], som overtok Vevlen Gård etter sin far, Eidsvollmannen Carl Adolph Dahl [1769-1819]. Hans signatur på friblad. Dahl representerte Fredrikshald på Stortinget i 1845. Dahl skal ha vært en drivende kraft i distriktets musikalske liv, og Ole Bull skal ved flere anledninger ha spilt i hagestuen på Vevlen Gård.

1 500,-

18 Jacob Preuthun [1858–1936]

Laxe- og sjøørrettfiske.

Kristiania: Cappelen, [1906]. 8vo. 144 sider.

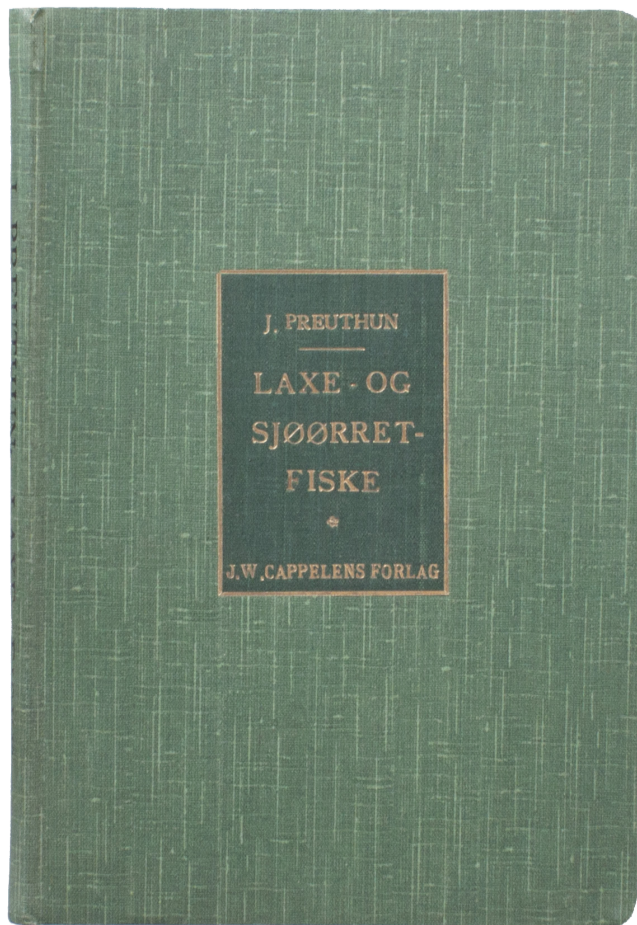
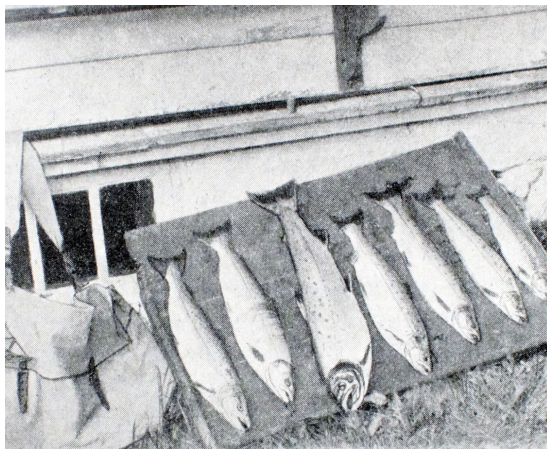
Forlagets myke helsjirtingbind.

Meget velholdt.

Krokplansjer og noe illustrasjoner.

Boken er registrert i ulike farger.

1 000,-

Jacob Preuthun regnes av flere som sportsfiskets far i Norge. Han var skribent og skogforvalter, utdannet ved det Kongelige Svenske Skoginstitutt 1877–1879. Preuthun var en ivrig storviltjeger og jaktet blant annet sammen med godseier Schulz på Egge gård ved Steinkjer. Det var dog som fiskeekspert han skulle bli mest kjent. Han skrev 250 artikler i fiskeblader og ga ut flere bøker om ørret- og laksefiske. Han baserte sine skrivelier på etablert fagkunnskap og egne erfaringer som fisker. Preuthun var en god venn av keiser Wilhelm II av Tyskland. Han ferierte i mange år langs norskekysten først på 1900-tallet og Preuthun og frue var alltid invitert til middag om bord på hans skip, og keiseren var gjest hos Preuthuns på Glomstuen. J. P. Holte: Skogforvalter Jacob Gylding Preuthun. Romsdal sogelags årsskrift 1975. side 73–82

19 Fritz Huitfeldt [1851–1938]

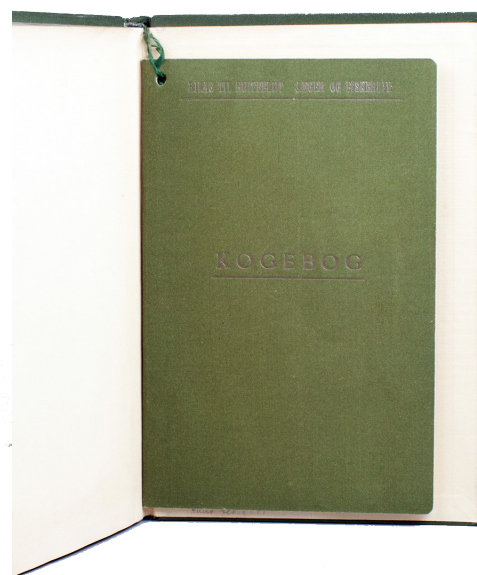
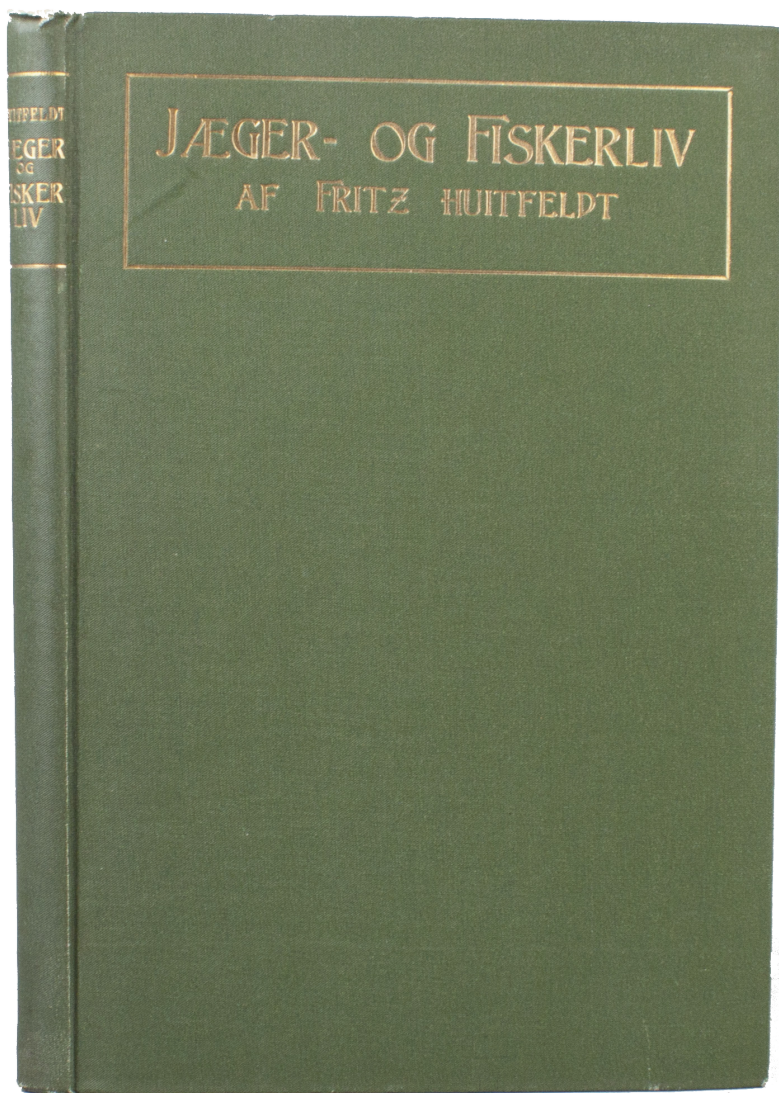
Jæger- og Fiskerliv.

Oslo: Jacob Dybwad, 1921.
Tredie forøgede udgave. 8vo. 196 sider.
Illustrert. Originalt helsjirtingbind.

VEDLAGT, festet med silkesnor:
Kogebog for friluftsmænd. Jægere,
fiskere, seilere og skiløbere av
Fritz Huitfeldt. 48 sider.

Særdeles velholdt!

3 000,-

Fritz Huitfeldt, forretningsmann og skiidrettspioner. Han huskes i første rekke for sin skibinding, men var også en dyktig skikonstruktør. Som en betydelig autoritet hadde han også stor påvirkning på utformingen av skiidrettens regelverk i dens første år, og han kan med rette kalles "Holmenkollrennenes far". Huitfeldt var 1896–1915 ansatt i en av Kristianias største sportsforretninger og drev deretter egen skifabrikk og sportsforretning frem til ca. 1930. Vedlegget "Kogebog for Friluftsmænd", var fremstilt i myke sjirtingpermer og forelå i lommeformat, ment for å kunne tas med på turen.

Friedrich Carl von Preussen [1828-1885].

Allerede to år etter at Den norske Turistforening var etablert, ble Peter Christen Asbjørnsen utnevnt til æresmedlem, en posisjon han var alene om å ha i ti år. I 1880 ble prins Friedrich Carl von Preussen, på uforståelig, vis den samme utmerkelsen til del. Riktignok hadde prinsen ved et par anledninger sommeren 1874 tatt karjolskyss opp til Sarabråten for å besøke foreningens initiativtaker, Thomas Heftye. Ved siste besøk, 26. juli, var også redaktør Christian Friele og hans frue og dikteren Henrik Ibsen med familie innbudt til festaften, men å legge ut på vandringer i norsk natur streifet nok aldri prinsens tanker. Prinsen av Preussen besøkte også ved en anledning Bolkesjø Uppigard, Telemark.

Claus Helberg mente eneste årsak for utmerkelsen kunne være at Oscar II ønsket å normalisere forholdet til tyskerne. Etter tapet av Slesvig-Holstein i 1864 ville det imidlertid ha vakt atskillig misnøye i Danmark dersom unionsriket hadde gjort offisiell stas på feltherren som ledet den prøyssiske armé i krigen. Tydeligvis så de en utvei i å la DNT, hvor hele kongefamilien hadde løst medlemskap, få tre inn og tjene formålet.

Kilder:

Claus Helberg: *DNT i storpolitisk spill?* Den Norske Turistforening. Årbok 1988, side. 158-161.

Erik Henning Edvardsen: *Peter Christen Asbjørnsen*. Museumsbulletinen, nr. 87 2018, side. 42-48.

Både Asbjørnsen og Prins Fredrik Karl av Preussen gikk bort i 1885, og i årboken for dette år er det ikke oppført æresmedlemmer av Den Norske Turistforening i fortegnelsen over medlemmer. I den korte tid prinsen var æresmedlem av DNT, ble det fremstilt spesialbind i rødt skinn med krone i senter av fordekkel. Boken er utstyrt med helt gullsnitt og materien er trykt på et tykkere og bedre papir. Binddekoren er for øvrig identisk med de luksusutgaver vi kjenner i helsjirting.

Fortegnelse

over turistforeningens medlemmer i året 1881.

Foreningens beskytter:

H. M. Kongen.

Hds. M. Dronningen.
H. K. H. Kronprinsen.
Hds. K. H. Kronprinsessen.
H. K. H. Prins Oscar.
H. K. H. Prins Carl.
H. K. H. Prins Eugen.

Æresmedlemmer:

Asbjørnsen, P. C., forstmester Kristiania.
H. K. H. Prins Friedrich Carl af Preussen.

20 Den Norske Turistforening

Årbog for 1881. Med 1 træsnit og 2 karter.

Kristiania: Alb. Cammermeyer. 8vo. [4], 222, [2] sider. Spesialbind for Prins Fredrik Karl av Preussen. Meget svake bruksspor ved kapiteler og ved deklers ytterkanter. Plettfri materie.

Årbog for 1883. Med 8 træsnit.

Kristiania: Alb. Cammermeyer. 8vo. [4], 192 sider. Spesialbind for Prins Fredrik Karl av Preussen. Meget svake bruksspor ved kapiteler og ved deklers ytterkanter. Meget svake riper i skinnets overflate på fordekkel. Meget lite tap av skinn i øvre hjørne av bakdekkel. Plettfri materie.

PROVENIENS:

Friedrich Carl von Preussen [1828–1885].

Friedrich Leopold von Preussen [1865–1935]. Bøkene skal i sin tid ha blitt solgt ut fra hans bibliotek.

18 000,-

21 Hans Lien Brækstad [Utgiver]

Den standhaftige Tindsoldat. (Efter H. C. Andersens Eventyr og Historier)
Alb. Cammermeyers Serie af Nye Billedbøger.

Christiania: [Trykt hos Routledge & Sons, London], 1881. 4to. 4 ensidig trykte blad, 6 fargetrykte illustrasjoner. Tegningene er av Clifford Merton. Forlagets dekorerte hefte.

Eksemplar oppklebet på lerret, den mest eksklusive utgaven.
Boken utkom på ordinært papir [1Kr.] og oppklebet på lerret [1Kr.60Øre.]

Over ordene *Alb. Cammermeyer, Christiania*, i nedre kant av fremre omslag, er klebet en rød papirstrimmel hvorpå er trykt: "Cammermeyers Boghandel Christiania." Siste del av papirstrimmelen mangler. Limet som er benyttet på lerrettet har avgitt noe misfarge i ytre marger, og lerrettet slipper noe mot hjørner. For øvrig et fast og tiltalende eksemplar.

3 500,-

SUPPRIMERT:

I 1877 avtalte bokhandler Hans Lien Brækstad i London med bokhandler Albert Cammermeyer i Christiania at sistnevnte skulle overta forlaget av en serie billedbøker som Brækstad hadde planlagt.

Til jul 1878 utkom de 3 første nummere, utvalgt og oversatt til norsk av Brækstad. Disse var:

1. *Flinke Gutters og Pigers Billed-ABC*. 2. *Ali Baba og de firti Røvere*.

3. *Hans og Bønnestængelen*. Den 13. mai 1879 avtalte Brækstad og Cammermeyer at det til julen 1879 skulle utgis 3 eventyr av P. Chr. Andersen og til julen 1880 3 eventyr av H. C. Andersens eventyr. Opplaget skulle være 6000 eksemplarer av hvert nummer, hvorav 5000 skulle selges i enkelte nummere, 1000 av hvert nummer skulle legges av inntil i alt 6 av Asbjørnsens eller Andersens eventyr var utkommet, hvorpå disse skulle bindes i ett bind og selges samlet.

I henhold til denne overenskomst utkom så i begynnelsen av oktober 1879 3 av Asbjørnsens eventyr; *Veslefrik med Felen*, *Gutten som gikk til Nordenvinden paa Krav og Pandekagen*. 3 av Andersens eventyr; *Keiserens nye Klæder*, *Den standhaftige Tindsoldat* og *Den lille Pige med Svovelstikkerne* var så planlagt til utgivelse i begynnelsen av oktober 1880, men da Cammermeyer ikke mottok prøvetrykkene før i slutten av oktober 1880, nektet han å motta bøkene da de var for sent ferdigstilt. Eventyrene ble så ferdigstilt høsten 1881, og Cammermeyer mottok dem i begynnelsen av oktober og averterte dem i Norsk Boghandlertidende for 24. oktober som "Snart utkommende".

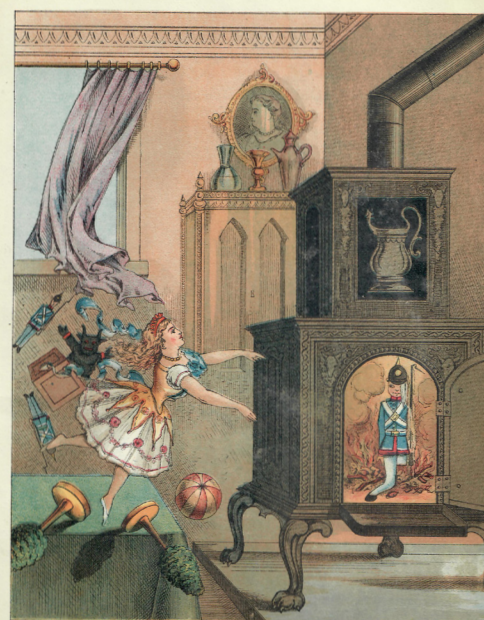

DEN 26. oktober mottok Cammermeyer fra forleggeren av H. C Andersens eventyr, C. A. Reitzel i København, et brev hvor de uttrykker den største forundring over at Cammermeyer har utgitt de 3 eventyrene av Andersen, og i skrivelse av 1. november erklærer Reitzel at han i ett og alt må gjøre sin rett som eier av Andersens eventyr gjeldende i videste omfang, og "da de af Dem bebudede Udgivelser, som De selv ganske riktig bemærker, maa falde ind under Begrebet Eftertryk, beklager jeg for Textens vedkommende at maatte insistere paa en fulstendig Konfiskation af hele Oplaget".

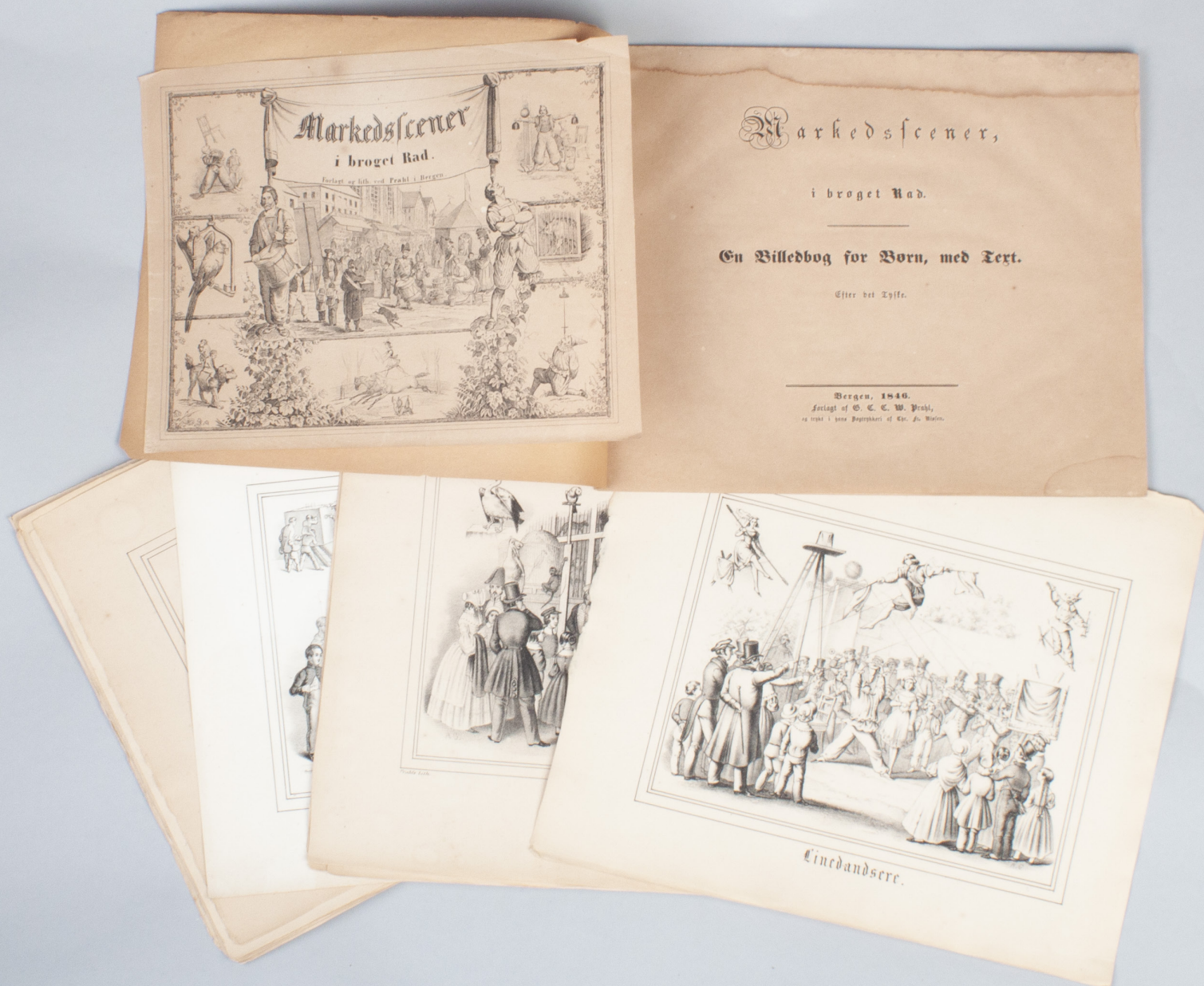
Dette underrettet Cammermeyer i skrivelse av 28. oktober og 4. november 1881 både Brækstad og bokhandlerfirmaet Sampson Low & Co., hvor Brækstad var ansatt på den tiden. Her bemerker han at han ifølge Reitzel's brev har stilt til Reitzel's disposisjon de 5000 eksemplarer av hvert av Andersens eventyr i særskilt omslag og de 1000 eksemplarer som sammen med de 3 nevnte eventyr av Asbjørnsen var blitt innbundet i ett bind med fellestittelen Nordisk Eventyrskat. Dessuten nektet Cammermeyer å betale for bøkene. Etter forgjeves forliksmegling anla Sampson Low & Co. ved stevning av 12. april 1882 sak mot Cammermeyer. Ved Christiania byretts dom av 27. desember 1884 ble Cammermeyer frifunnet, og prosessens omkostninger opphevet. Denne dommen ble av Sampson Low & Co. ved stevning av 19. januar 1885 appellert til Høiesterett, som den 10. desember 1887 stadfestet byrettens dom og opphevet prosessens omkostninger.

I 1896 ble C. A. Reitzel's Forlag solgt til Gyldendalske Boghandel, som derved ble eier av forlagsretten. I 1901 kjøpte Cammermeyers Boghandel eventyrene.

Den store boksamler Jonas Skougaard hadde disse heftene, oppklebet på lerret. På disse var "Alb. Cammermeyer, Christiania", nederst på fremre omslag overklebet med en rød papirstrimmel påtrykt: Cammermeyers Boghandel Christiania."

Et unikt eksemplar av en meget sjelden og tidlig norskprodusert barnebok

22 G.C.C.W. PRAHL

Markedsscener, i broget Rad. En Billedbog for Børn, med Text. Efter det Tyske.

Bergen: Forlagt af G. C. C. W. Prahl, og trykt i hans Bogtrykkeri af Chr. Fr. Nissen, 1846. Tverr-4to.

12 løse litografier, til dels ubeskåret, i noe varierende størrelse [26,5–27,5x22–23cm].

Trykkene er litografert av tyskeren A. Giere som i en periode virket hos Prahl.

Enkelte meget svake pletter og små svake kantrifter.

De 12 tekstbladene [21x25,5cm] er usprettet [!] og bundet i et samtidig blankt omslag. Løst vedlagt i omslaget er det ekstra litograferte tittelbladet [18,5x23cm]. Fuktrand i øvre kant og nedre hjørne av tittelblad. Denne avtar og forsvinner på tekstblad nummer 4.

"Her er det meget livlige bilder hvor det er særdeles folksomt. Elegante tegninger gjort med sikker hånd, omhyggelig oppbygd med overlegen teknisk dyktighet. De har en effekt nesten som blyantstegninger. Det foregår så meget på disse bildene."

Sonja Hagemann, "Barnelitteratur i Norge inntil 1850", Aschehoug 1965.

Sannsynligvis den første boken om sirkus i norsk litteratur.

Et unikt eksemplar i den stand boken forelå før innbinding.

12 500,-

Plansjene:

- Jongleuren	- Voxcabinettet
- Perspektivkassen	- Aber og Hunde
- De kloge Canarifugle	- Den lille Kunstberider
- Menageriet	- Æqvilibristen,
- Linedandsere	- Kamelen og Bjørnen [2 eksemplarer]
- Taskenspilleren	- Hestemarkedet

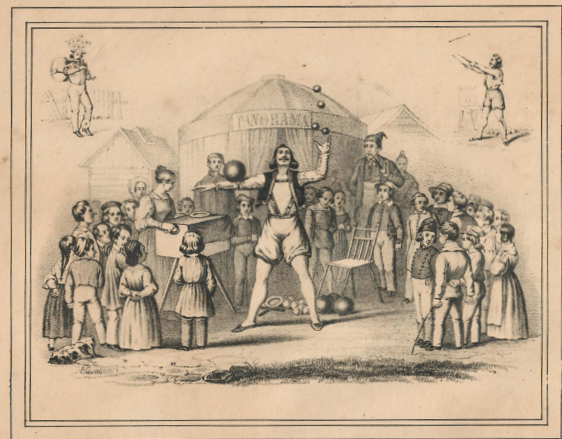
Cinedandsere.

Menageriet.

Hestemarkedet.

Jongleuren.

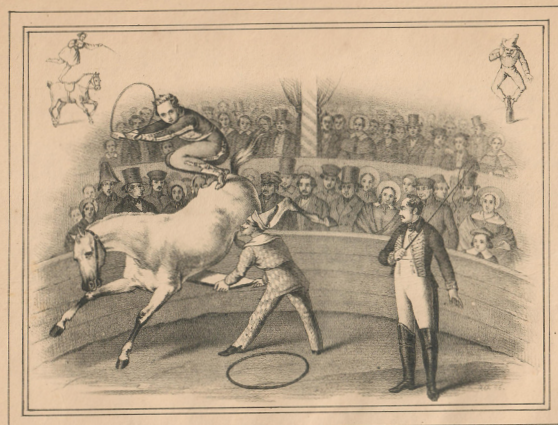
Perspectivrassen.

Kamelen og Bjørnen.

Equilibristen.

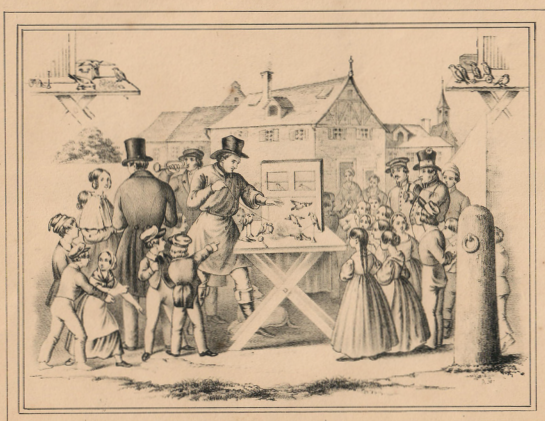
Den lille Kunstberider.

Voxcabinettet.

Taskenspilleren.

De kloge Canarifugle.

Hestemarkedet.

HALVORPOSTEN

SMÅ MEDDELELSER FRA
HALVORSENS BOKHANDEL OG ANTIKVARIAT

23 [Thorbjørn Egner]

Halvorposten.

Små meddelelser fra Halvorsens Bokhandel og Antikvariat.

Nr. 1-4, 1941 + 1, 1942 [alt som kom].

Halvor- "Spesial".

Nr. 1, 2, 3, 4, 6 [av 10].

VEDLAGT: Innholdsfortegnelse for 1. årgang.

Heftene ligger i original rød mappe med tittedetikett.

Småartikler vedrørende bøker og samleri, boklister, bokomtaler, auksjonsspalten "Under hammeren" m.m. Flere illustrasjoner av Thorbjørn Egner.

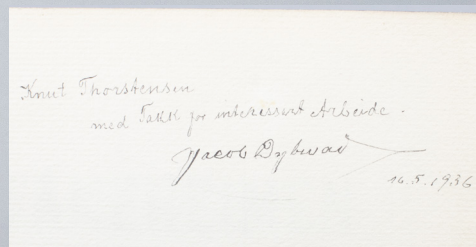
Uvanlig.

3 000,-

Thorbjørn Egner traff Birger Halvorsen første gang rundt 1937, i Tanums bokhandel på Karl Johan, og med deres felles litterære interesser utviklet Halvorsen og Egner etterhvert et nært vennskap. Sammen med broren Oskar overtok Birger Halvorsen i 1939 en bokhandel på Grünerløkka. Halvorsens Bokhandel, med antikvariat i underetasjen, var et faktum. Halvorsen kom til å utgi de fleste av Egners bøker som ble publisert på 1940-tallet. Egner utarbeidet logoen for Halvorsens Bokhandel og Antikvariat, og bidro ellers med annonsetegninger og dekorasjonsarbeider.

24 Fridtjof Nansen

Nord i Taakeheimen. Utforskningen av jordens nordlige strøk i tidlige tider.

Kristiania: Jacob Dybwad, 1911. 4to. vii, [2], 603 sider. Forlagets dekorerte helsjirtingbind i vareomslag. Blått toppsnitt, for øvrig ubeskåret.

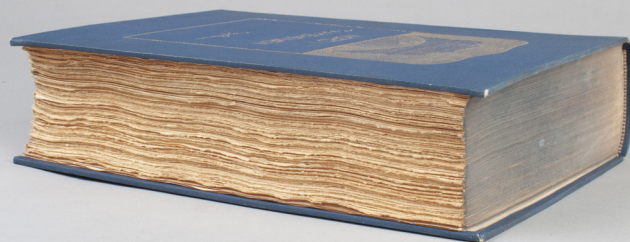
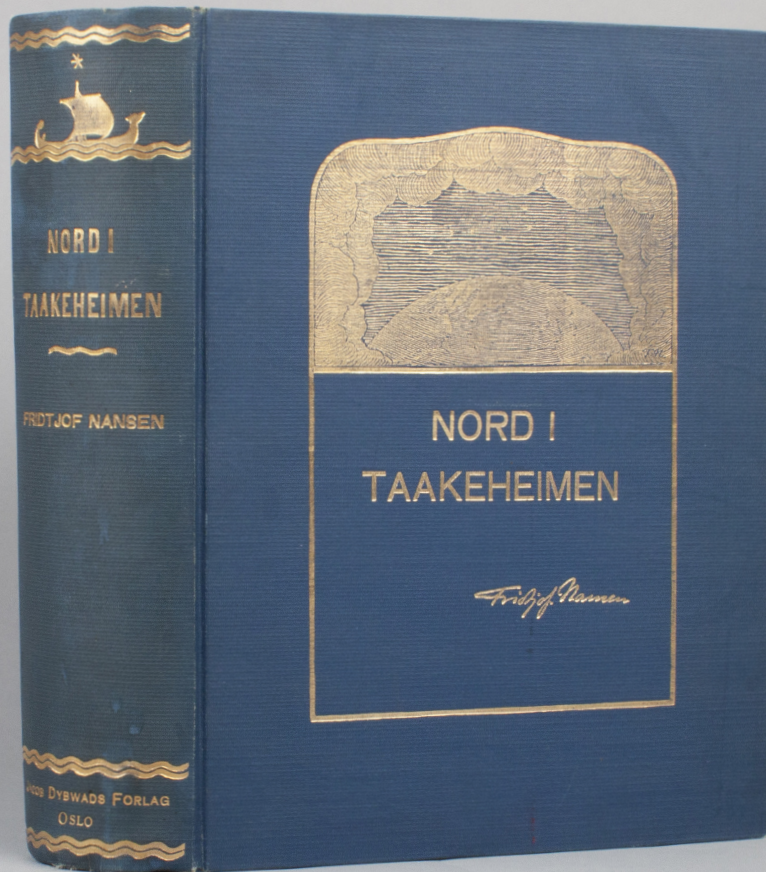
DEDIKASJON fra forlegger Jacob Dybwad til Knut Thorstensen, "med takk for interessant arbeide".

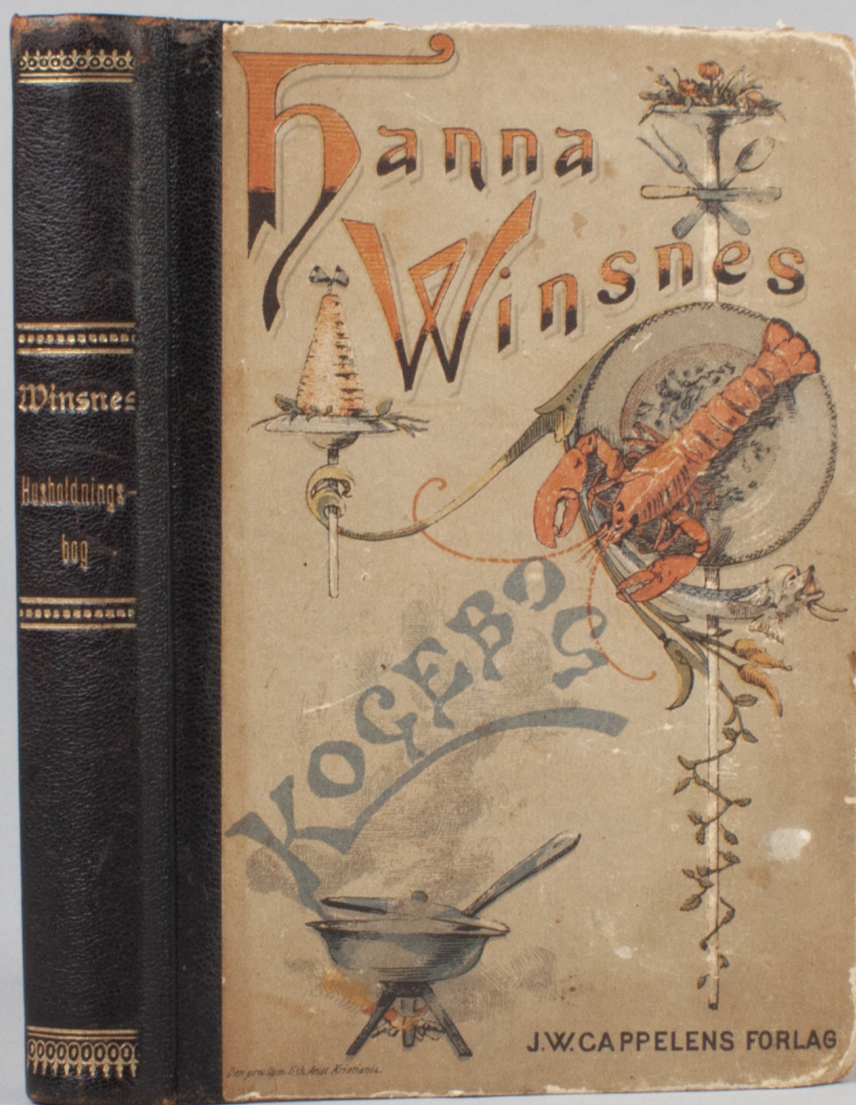
Vareomslaget med horisontal brett og svake pletter på fremre del.

Rygg svakt mørknet (fremstår sterkere i blitslyset). For øvrig et velholdt eksemplar.

Sjelden med vareomslag!

9 500,-

25 Hanna Winsnes [1789-1872]

Lærebog i de forskjellige Grene af Husholdningen. 12te Udgave, gennemseet og forøget af Maren Vinsnes.

Christiania: Cappelen, 1888. Frontispiece [foto av Winsnes], [6], 389, [1 rettelse], [2 annonser] sider. 8vo. Forlagets skinnryggbind med kartonerte deklér.

Noe kantslitasje langs deklérers ytterkanter, for øvrig velholdt.

I tillegg til forordene fra 1. og 10. opplag, er det her tilkommet et nytt av Maren Winsnes, datert Nøstet, pr. Drammen, 7de August 1888.

1 000,-

Henry Notaker: *Fra Kalvedans til bankebiff, norske kokebøker til 1951*. Nr. 515.12. Winsnes var født i Drammen som datter av den lærde borgermester Jens Henrik Strøm og niese av vitenskapsmannen Hans Strøm. Hun bodde en tid i København før hun som foreldreløs 15-åring ble husjomfru hos søsteren, en rik kjøpmannsfrue i Drammen. Giftet seg i 1817 med teologen Paul Winsnes og var en aktiv og etter hvert berømt prestefrue i Trysil, Hurdalen, Valdres, Tanum og Vang. "Lærebog i de forskjellige Grene af Husholdningen" er en av de mest banebrytende og sentrale kokebøkene utgitt i Norge.

26 [Elisabeth Brochmann, 1855-1915]

Chr. Bjelland & Co's Kogebog for Hermetik.

Nogle opskrifter og Raad vedrørende serveringen af Bjellands Hermetik ved en Husmor.

Stavanger: Moes Aktietrykkeri, 1906. Liten 8vo. 123, [3] sider. Forlagsbind. Forhandlerstempel på smusstittelblad. Et velholdt eksemplar av denne uvanlige kokeboken.

Henry Notaker: *Fra Kalvedans til bankebiff, norske kokebøker til 1951*. Nr. 75. Illustrert med fotografier fra fabrikkene.

1 000,-

27 [Helga Helgesen, 1863-1936]

Husstel og Madstel. Bearbeidet efter 6te Oplag af Marie Clima's "Haushaltungskunde" ved Helga.

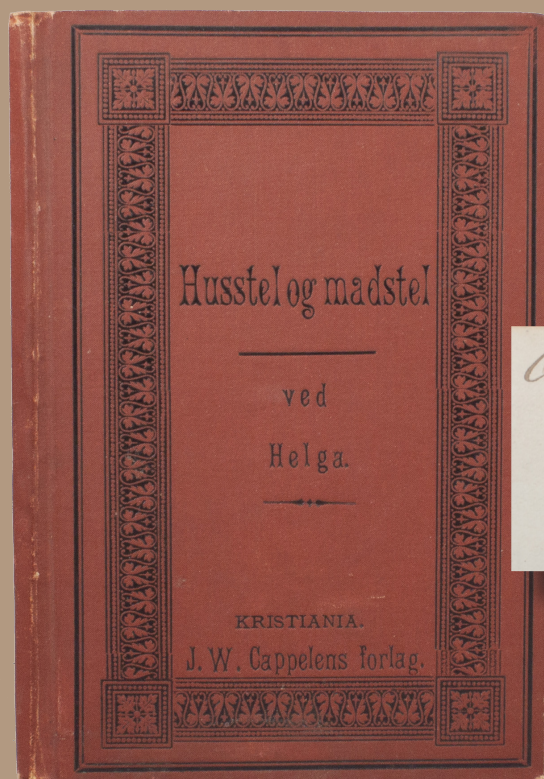
Kristiania: Cappelen, 1906. [4], 90, [2] sider. Stor 8vo. Forlagsbind.

DEDIKASJON fra Helga på forsatspapir.

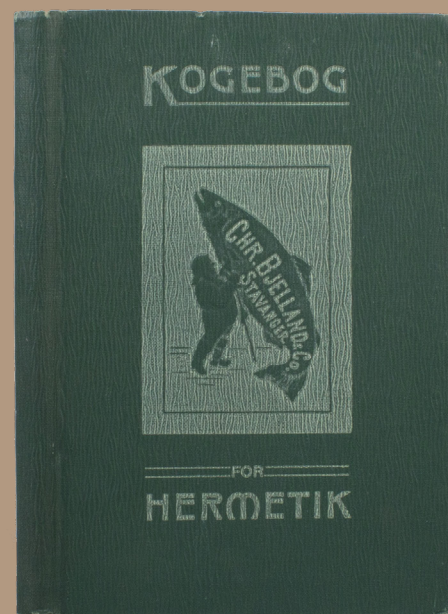
Et meget velholdt ekseplar.

Henry Notaker: *Fra Kalvedans til bankebiff, norske kokebøker til 1951*. Ikke registrert som kokebok. Helgesen var datter av kjøpmann og teglverkseier Ole Helgesen på Norderhov. Etter lærereksamen ble hun ansatt på Kampen skole i Kristiania, studerte husstellundervisning i Skottland og ble Norges første lærer med spesialutdanning i skolekjøkken. Hun var skolekjøkkeninspektør i Kristiania 1898-1904 og Statens inspektør for skolekjøkkener 1917-25.

1 500,-

*Ola Rasmussen
i huseventen
fra Helga.*

28 Øvre Richter Frich [1872-1945]

Dimbanditerna. Kriminalnoveller.

Göteborg: Romanförlagets 95 öres böcker, 1936. 113, [3] sider. 8vo. Originalt omslag.

Et nær lytefritt og usprettet eksemplar! Boken utkom ikke på norsk.

I motsetning til de fire svenske Frich-titlene som utkom 1941-42 [Allas Bokserie], som har blitt ganske vanlige å komme over i den senere tid, så er *Dimbanditerna* til sammenligning meget sjelden.

Eiler Schiøtz: *Øvre Richter Frich – En bio-bibliografi*, nummer 58.

2 500,-

29 [Øvre Richter Frich] Reidar Noman

I Polarnattens Favn. Roman fra Spitsbergen.

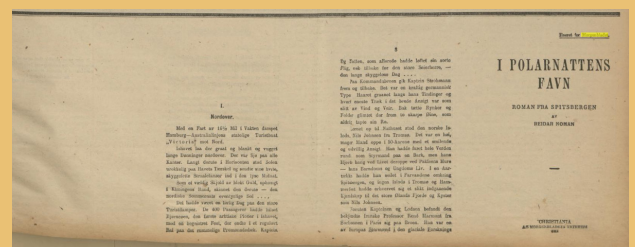
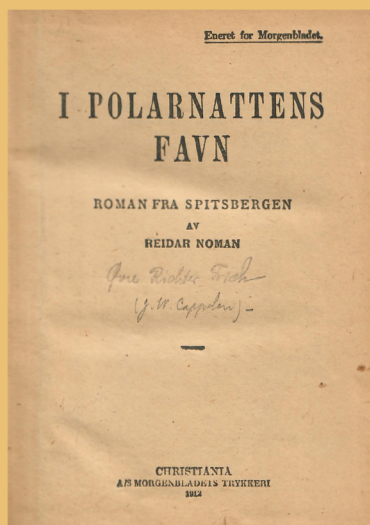
Kristiania: Morgenbladets Trykkeri, 1912. Liten 8vo. 210 sider. Halvsjirtingbind, utkom ikke med omslag. “Kjeller”-føljetongen. Særdeles sjelden, og langt mer uvanlig en særtrykket.

Boken er basert på inntrykk under en reise til Spitsbergen sammen med redaktør A. Schibsted i 1908. “I polarnattens favn” ble skrevet for å finansiere en tur til Mexico, og manuskriptet ble tilbudt ‘Morgenbladet’ som føljetong. På den tiden var redaktør Nils Vogt og Ø. R. F. ikke riktig gode venner, Nils Vogt ville først ikke kjøpe boken, men da Frich tilbød å la den trykke i ‘Morgenbladet’ med psevdonymet Reidar Noman som forfatter, ble tilbudet god-tatt. 23. desember 1911 annonseres det på Morgenbladets forside at det på nyåret vil starte opp som føljetong, en roman fra Spitsbergen, og den er skrevet av pseudonymet Reidar Noman. Føljetongen startet opp i januar 1912. “Frich og frue kom til Mexico, og da ‘Morgenbladet’s trykkeri etterpå utga boken som særtrykk, ble det skapt en av de sjeldnere bøker for bibliofiler”. [Arne A. Lae]. Eiler Schiøtz: Øvre Richter Frich – En bio-bibliografi, nummer 11.

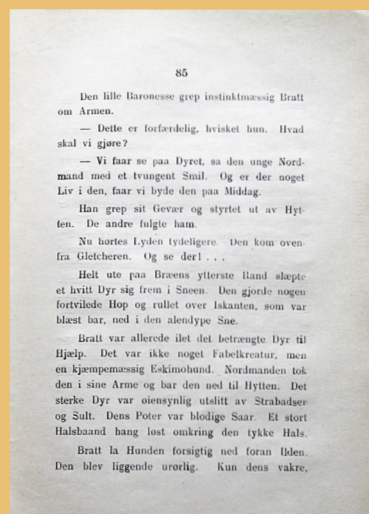
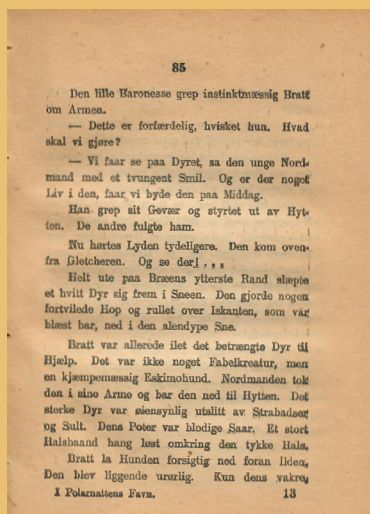
5 000,-

DEN OPPRINNELIGE AVISFØLJETONGEN FRA MORGENBLADET:

Herværende eksemplar utkom som en “kjeller”-føljetong. Den ble trykt i nedre kant av avisen, flere sider etterhverandre. Føljetongen er trykt på avispapir med “Eneret for Morgenbladet” i øvre hjørne av tittelbladet. Satsen er langt mer upresis og utflytende i føljetongen sammenlignet med særtrykket. Føljetongen har dessuten trykt tittel og nummer i nedre kant under tekst, slik at man kunne holde orden på utklippene. Dette forekommer ikke i særtrykket.

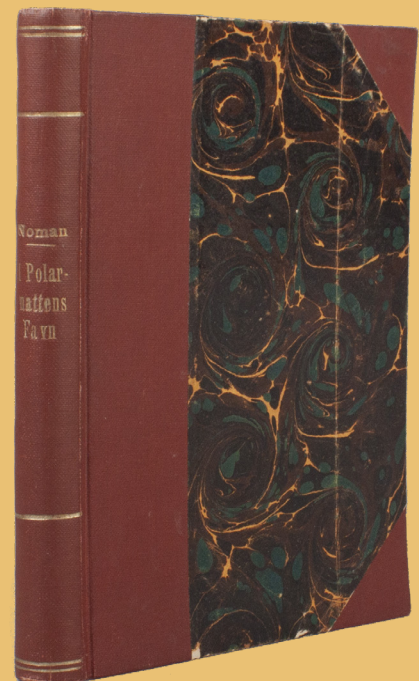

Utklippetsføljetongen i sin opprinnelige form i Morgenbladet. [illustrasjonsfoto]

Nummer 29

Særtrykket [illustrasjonsfoto]

VILLA FREDRIK, ØSTVIK

3. 7. 07

Høitænder hr. generalkommandant!

Jeg har en fornærmelse af,
at det var i juli, at min
næst fæder. Thilsbetuning
til mit bryllup.

hendes en
om kasse
50 kr. m.
til de for
og en hel
at for for
by deene
inden og
del. tilhø
Med d

Harpelos 10. 6. 12

2/6 1912

Kære hr. generalkommandant!

Den rene forfættelse
sket især til indtægt for
de stillesidende børn af
julehø
og de
gode
for de
om
for de

20. Høst 12

Herr Johan Bojer

Hø

Kvindstra 2. 8. 21.

Kære hr. generalkommandant!

Tak for

Mendon 17. 4. 07

Høitænder hr. generalkommandant!

henvendelse ikke blev
bli opfattet som tiggeri.
Særlig kan det ikke
begrundelse, at det er
en fin en mere, men
samtidig hører jeg, det
mer betragtes som en
forbrydelse. De er især al
betale renter efter almin
delig kurs.

Med ærbødig hilsen
følgende is

Med hilsen
der mest forvunden

Johan Bojer

44 Avenue Jacqueminot,
Mendon. 8. 4. 07

Høitænder hr. generalkommandant!

Jeg henvender mig til
dem, fordi de ikke blot er
bankier, men også for
de store forfættelse- og kunstner-
kasser. De, som de antagelig
har mere sympati og
forståelse for, end jeg har
for kjæde, end nogen anden
henvender sig i Kristiania.

Jeg skal efter fem års
ophold i Trunkens fæst
hjem med familie og venner
for at gøre mig selv rigtig
i kjernen af Norge, nemlig

Men tak for den velvilje og tillid
hr. generalkommandant har vist
mig ved at gøre mig dette løb,
tilbagesendes til herud skole
i underskrevet stand.

Jeg har vistnok fortalt
et et kassaløb, hvorved jeg
ikke har været bundet af
nogen dato, men dermed
hatal afdrag, som jeg har
der vil komme. Løbet
har jeg det angang i
Kristiania Kassekøb,

"Høitærede Hr. Generalkonsul! Jeg henvender mig til Dem, fordi De ikke blot er bankier, men også fordi de staar forfatter- og kunstnerkredse nær, saa De antagelig har mer sympati og forstaaelse for, hvad jeg har paa hjerte, end nogen anden pengemand i Kristiania."

Johan Bojer, Meudon, 1907.

30 Johan Bojer

BREVSAMLING

5 håndskrevne brev fra Johan Bojer til Generalkonsul Nils August Andresen Butenschøn.

8/4-07 [66 linjer], 17/4-07 [31 linjer], 3/7-07 [15 linjer], 21/6-12 [46 linjer], 2/8-21 [24 linjer].

1 avskriftskopi av brev fra Butenschøn til Bojer, datert 20/3.12 [14 linjer].

4 000,-

De to første brevene er skrevet i Frankrike, fra Bojers siste bosted i Meudon, rett før han vender hjem til Norge etter lange perioder i utlendighet. Her gis et innblikk i Bojers situasjon rett før hjemkomsten. Han skriver videre om sykdommen han pådro seg ved grensevakten i 1905, en magelidelse som ble fulgt av nevrasteni, en form for utmattelsessyndrom som med hans egne ord gjorde ham "uarbeidsdygtig". Han har hatt problemer med å skrive, men har takket være meget god mottagelse av "Troens Magt", spesielt i Frankrike og Italia, klart å forsørge sin familie.

"Men nu maa jeg hjem – til norske mennesker og norsk natur. [...] Jeg skal efter fem aars ophold i Frankrige flytte hjem med familie [...] slaa mig ned rigtig i kjernen af Norge, nemlig tæt ved Gjøvik. [...]"

Bojer har behov for et lån på 500,-, og skriver videre at han er i ferd med å bli bedre, og utsiktene er gode, spesielt da han har flere prosjekter liggende som venter på å ferdigstilles. Om han skulle dø i mellomtiden vil hans kone kunne betale hans gjeld da han har tegnet en livspolise.

"Jeg haaber at denne henvendelse ikke maa bli opfattet som tiggeri. Selvfølgelig kan det ikke bortforklares, at det er en bøn om hjælp, men samtidig haaber jeg, det maa betraktes som en forsikring, da jeg ønsker at betale renter efter almindelig kurs."

Med ærverdig hilsen forblir jeg med høiagtelse
Deres meget forbundne Johan Bojer

Brevne er skrevet fra de ulike steder Bojer og familien oppholder seg i årene som kommer; Villa Fredevik, Gjøvik, Harpefoss og Vinstra. De øvrige brev vedrører i all hovedsak pekuniære anliggender, men gir også innblikk i andre saker. Et eksempel fra 1912 er en forespørsel om Butenschøn kan bidra med noen vers til et julehefte i regi av Forfatterforeningen. Dette er til inntekt for foreningens stipendiefond. Bidrag har allerede kommet fra Familiene Bugge, Liestøl, Liljedahl, redaktør Thommessen m.fl.

Om den siste tiden i Frankrike skriver P. G. La Chesnais: "[...] Ved utgangen av året leide han sig en liten leilighet i Meudon, der han blev i fire eller fem måneder uten at han ble bedre. Jeg traff ham ofte i denne tiden. [...] Gyldendals forlag tok til å klage over at det ikke fikk noget manuskript. Med tre barn å forsørge måtte han spørge sig selv hvorledes han skulde greie brasene, og han undret sig over at han endnu holdt motet oppe. Ved utgangen av året leide han sig en liten leilighet i Meudon, der han blev i fire eller fem måneder uten at han blev bedre. [...] Endelig besluttet han å vende tilbake til Norge og slo sig med sin familie ned på Gjøvik. Selv var han under lægebehandling og tok største delen av tiden hvilekurer på forskjellige sanatorier. Han hadde naturligvis måttet opta lån. 1907 blev den tredje høsten at Bojer ikke hadde nogen ny bok blandt julens bøker".

P. G. La Chesnais: Johan Bojer. Hans liv og verker, Gyldendal, 1932.

BIF
20 JAN 1965

Agnar Mykle,
Båstadryggen 2, Asker.
16. januar 1965.

Smith-Corona Inc.

Burroughs A/S,

Akersgt. 16,

Oslo.

Ganske kort tid efter at jeg ifjor fikk min elektriske Smith-Corona tilbake fra Dem, begynte den å utstøte heftige skrik i samme øyeblikk som jeg slo på knappen "On". Dette skrik går ikke inn under de andre lyder ved Smith-Corona, som jeg tidligere hadde besværet meg over: såsom skramling, stønn, pistring, gnissing, filing, hamring og dunking, - nei, dette skrik var helt nytt. Mens skrivemaskinen før minte meg om et usmurt luftpressbor med alle skruer løse, så var dette nye, uhørte skrik som en blanding av stukken ^{høne} og kortslutning. Hver gang jeg skulle slå maskinen på, stod jeg en meter fra; hver gang kom skriket, men heldigvis ikke det blå lynet som jeg fryktet. Jeg oppdaget etterhvert at jeg kunne tukte skriket ved å kaste meg over maskinen og hastig slå fem ganger på linjeskiftertasten, da døde det; men det er jo en anstrengende måte å dikte på. (Prøv.)

Under ordinære omstendigheter kunne jeg ringt til Dem og bedt Deres verksted se på maskinen. Men jeg ville gi maskinen en sjanse, og derfor så jeg på den selv. Jeg fant ikke årsaken til skriket; det eneste jeg oppdaget var at reima på svinghjulet til venstre hadde avfeit en løs metalltråd som hang og slang mens hjulet gikk rundt. (Reima består jo av en slags gummistoff med innbakte metalltråder, en av disse trådene hang og slang.) Jeg prøvde meg først med en tollekniv, trodde det var bare gummi, det var slik jeg oppdaget metalltråden; så tok jeg en nebbtang.

Men skriket, det fortsatte!

Så gjorde jeg igår det eneste riktige: jeg anskaffet meg en Underwood elektrisk "Forum". Den er solid,

AGNAR MYKLE

SCHÖNBERG

ver som en drøm,
få Nobelprisen i
lige tillatelse til

d ta med min
nu i sin koffert
ns gt. 20. Vil
orsøke å få bort-
ann tar isolerende
eve. De skal altså
llers, ingen
e skriket det

et nytt silke
som nu står til
n den spolen har

skriket

operasjonen er overstått.

Beste hilsen, Deres:

Agnar Mykle

a novel

THE GREATEST WRITER IN THE WORLD

2 LEGENDARISKE KLAGEBREV

31 Agnar Mykle [1915–1994]

2 brev fra Agnar Mykle til forhandleren av Smith–Corona skrivemaskiner.
1 maskinskrevet og signert, datert 16/1–65. 1 håndskrevet og signert, udatert.

17 500,-

Brevene er skrevet i 1965, i stor frustrasjon over de utfordringer han står ovenfor i bruk av sin skrivemaskin. Samme år utkom "Rubicon", som i følge Mykle var første bind i en romansyklus på 8 bind. I ett av brevene skriver Mykle "[...] jeg kjenner det som om jeg i 1984 skal få Nobelprisen i litteratur. [...]". Nobelprisen er et tema Mykle trekker frem ved flere anledninger på denne tiden. I ansøknning om fornyelse av sitt treårige arbeidsstipend, et fullstendig kaos av søknader og annulleringer som til slutt ender med avslag, skriver han [gjengitt i Arbeider- bladet]: "Da det kanskje vil kunne spille en rolle ved utdelingen av stipendiene å vite hvilke videre planer søkeren har, og av hva kvalitet hans planer er, vil jeg nevne at jeg tar sikte på Nobelprisen i litteratur i 1984, og jeg arbeider med dette for øye. Men det er 20 år frem til 1984 og Nobelprisen. Om den norske stat hjelper meg med de kommende 3 år, skal jeg selv ordne de resterende 17. [...]". Anders Heger skriver i sin fabelaktige Mykle-biografi: "Ingen sier høyt at han venter seg en Nobelpris, uten at tanker om stormannsgalskap ringer som klokker i tilhørernes ører. Mykle sa at han ventet seg to. Han satte i gang den rene kakofoni og klokkeklemte. [...]". I 1967 utkom "Largo", Mykles siste bok. I et intervju gjengitt i GAM, Gyldendals litterære magasin, [1980], bruker Mykle betegnelsen "The greatest writer in the world" om seg selv. Dette måtte dog aldri oversettes til norsk!

Joar Eide Maskiner
Akers 16.

De har øde lagt min
elektriske Smith Corona Stop
Den var fjorlett i anslaget
de men, efter overhalingen nu
tiden sa ^{stort} stammot og hard
at jeg har fått muskelbrist
i venstre skulderblad Stop
De må øyeblikkelig sende
ut til Akers en ny og
fjorlett maskin. Stop.
En midt i en høyt viktig
roman med time limit. Stop.
En formue står på spill. Stop.

Agnar Mykle

32 Oskar Braaten

Den store barnedåpen. Komédie i tre akter.

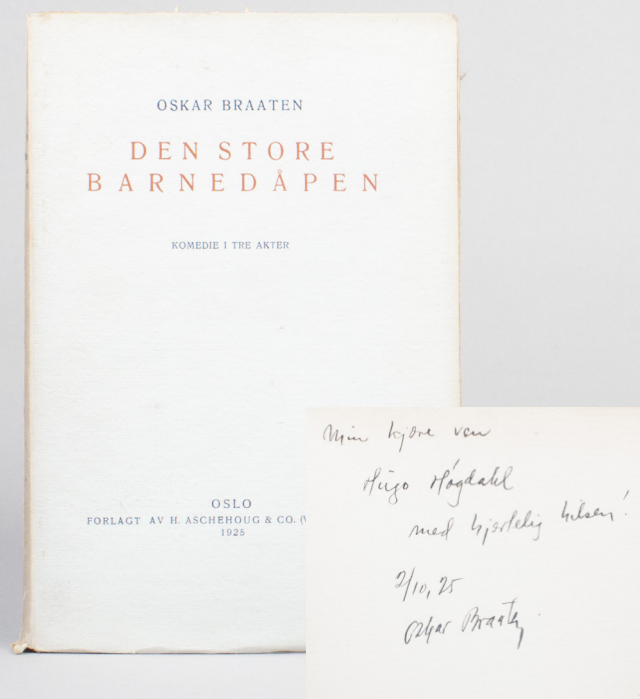
Oslo: Aschehoug, 1925. 8vo. 145 sider.

Originalt omslag.

Rygg svakt mørknet. For øvrig velholdt.

DEDIKASJON fra Braaten til Hugo Høgdaahl.

950,-

33 Oskar Braaten

"Bra mennesker". Komédie i tre akter.

Oslo: Aschehoug, 1930. 8vo. 142 sider.

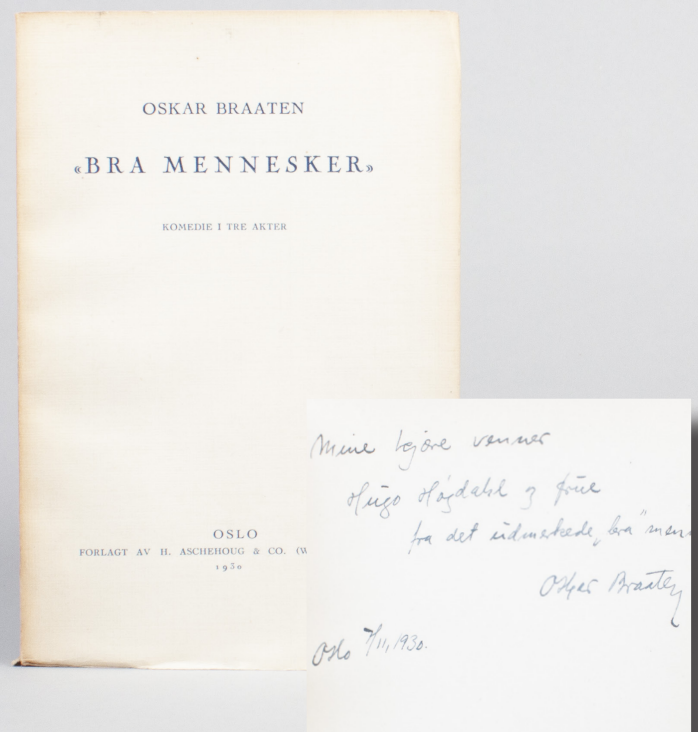
Originalt omslag. Usprettet.

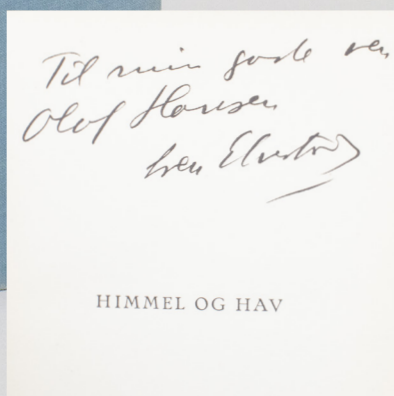
Rygg noe mørknet. For øvrig velholdt.

DEDIKASJON fra Braaten

"det udmerkede "bra" menneske", til
Hugo Høgdaahl og frue.

950,-

34 Sven Elvestad

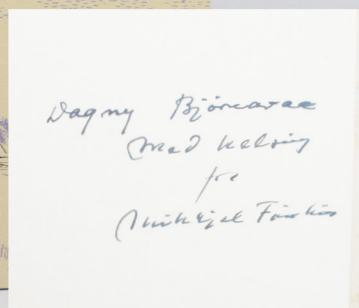
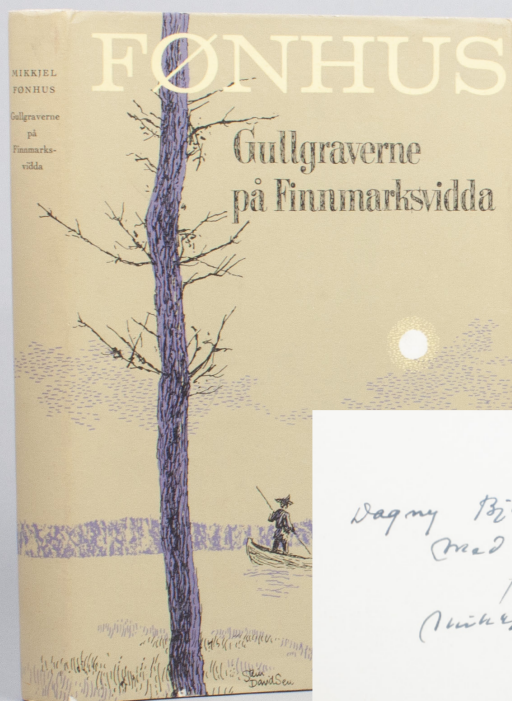
Himmel og hav.

Oslo: Gyldendal, 1927. 8vo. 197, [1] sider.
Forlagsbind.
Rygg noe ufrisk.

DEDIKASJON:

"Til min gode ven Olof Hansen, Sven Elvestad."

1 250,-

35 Mikkjel Fønhus

Gullgraverne på Finnmarksvidda.

Oslo: Aschehoug, 1962. 8vo. 150 sider.
Forlagsbind med vareomslag.
Velholdt.

DEDIKASJON fra Fønhus til Dagny Bjørnson, Bjørnstjernes barnebarn og Olaf Gulbrandsens kone.

950,-

PERSIKYSS

EN SAMLING DIKT & STREK

INGVAR ^{av} AMBJØRNSSEN

Kr 3

36 Ingvar Ambjørnsen

Pepsikyss. En samling dikt og strek.

Privattrykk, 1976. 20 sider. Originalt omslag.

Ilagt spesialdesignet kassett preget med klisjé basert på en av Ambjørnsens illustrasjoner fra samlingen. Kassetten har et beskyttelsesomslag av transparent kalkerpapir, preget med rød skrift. Kassetten ligger i en brun beskyttelseseske med sort magebelte. Utført av Lisa Bøthun. Fotografier på neste side.

Særdeles velholdt. Det beste eksemplaret antikvariatet har sett omsatt.

For noen få år tilbake kjente vi kun 3 eksemplarer av boken, hvorav ett tilhørte Ambjørnsen selv. Dette befinner seg nå i en privat samling. Noen få eksemplarer har siden da dukket opp på markedet og antikvariatet kjenner i dag til i underkant av 10 eksemplarer.

27 500,-

OBS! Antikvariatet har registrert omsetning av en kopi av “Pepsikyss”. Det som kjennetegner originalutgaven av boken er at omslaget er av stivere papir med en form for rutet struktur i overflaten. **OBS!**

I tenårene, etter avhopp fra gymnaset i Larvik, startet Ingvar Ambjørnsen studier ved Hagebruksskolen i Ulvik i Hardanger. Fra vinduet sitt så han over til huset hvor dikteren Olav H. Hauge bodde. Av ærefrykt og respekt fra Ambjørnsens side ble det ikke utvekslet mange ordene mellom de to den tid han var student. Først senere i livet ble de kjent, og Ambjørnsen forteller i et intervju i Dagsavisen [29. des. 2012] at han faktisk har malt Olav H. Huges hus.

Under tiden i Ulvik, med en av våre aller største lyrikere i nabolaget, skrev Ambjørnsen på det som skulle bli hans bokdebut og hans eneste diktsamling; *Pepsikyss*. Samlingen så dagens lys i 1976, da Ambjørnsen var 20 år. Vi snakker om et lite stensilert hefte på 20 sider. Diktene, en tegneserie og et lite prosastykke er ledsaget av psykedeliske tusjtegninger utført av Ambjørnsen. Illustrasjonene var opprinnelig i A4-format hvor teksten ble limt inn før det hele ble forminsket til A5-format. Diktsamlingen ble utgitt på eget initiativ og Ambjørnsen sto for alt arbeid

rundt produksjon og distribusjon. Prisen på heftet var 3 kroner og ble omsatt på gaten i Bergen. Ambjørnsen oppgir at han trykte 500 eksemplarer, men etter å ha båret rundt på dem i et par måneder kastet han, etter eget utsagn, resten av opplaget i en container.

Pepsikyss utkom 5 år før Ambjørnsens “egentlige” debut på Forfatter-forlaget; *23-salen* [1981] og har siden vært regnet som en nær uoppdrivelig kultbok.

INGVAR AMBJØRNSEN | PEPSIKYSS | 1976

Ingvar Ambjørnsen

PepsiKyss

PEPSIKYSS

Join the party

de vakre ungdommene
stormet mot meg
fulle av fryd og livsglede

i sin lunende favn
holdt de meg
mens de slukket tørsten
med sin gudedrikk

en pike med
ja til høyre merke
på jakka
hang seg rundt halsen min
og pepseilepper
traff min såre munn

nixonpiaset trengte
seg inn i meg
og jeg følte jeg falt
dypt dypt i min
egen anseelse

PEPSIKYSS

EN SAMLING DIKT & STREK

INGVAR AMBJØRNSEN

Kr 3

GODE ENKELTOBJEKTER OG SAMLINGER FORMIDLES

Vi tilbyr ulike former for handel innen direkte kjøp/salg samt nettbaserte auksjonsløsninger, både nasjonalt og internasjonalt. Ta kontakt med Fredrik Delås for en uforpliktende samtale.

Mobil 930 22 712 / E-post: post@antikvariat-bryggen.no

Katalogen er trykt i 100 eksemplarer, hvorav
50 eksemplarer er nummerert og for salg.

50

www.antikvariat-bryggen.no

Antikvariat
Bryggen

Bøger for samlere siden 2007